

חֶדֶשׁ   חֶדֶשׁ
CHEŠVAN   KISLEV
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto Jiří Daniček.

OKNO SYNAGOGY V HOŘOVICÍCH
(K textu na stranách 10–11.)

STANOVISKO PREDSTAVENSTVA ŽNO Bratislava k článku *Stratené a znovu nájdené* autorov D. Polakoviča a T. Sterna uverejnenému v septembrovom a októbrovom čísle mesačníka *Roš chodeš*

Predstavenstvo ŽNO Bratislava považuje za svoju povinnosť informovať čitateľov *Roš chodeš*, že predmetný článok obsahuje viacero zavádzajúcich, polopravdivých a nepresných tvrdení týkajúcich sa plánov na rekonštrukciu ortodoxného židovského cintorína v Bratislave. K niektorým týmto tvrdeniam sa na tomto mieste vyjadríme.

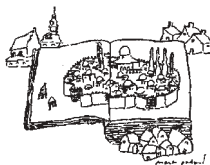
Autori článku tvrdia, že popisujú schválený projekt, realita je však značne inakšia. Popisovaný projekt schválený nebol. V tomto sa autormi popisovaný projekt zásadne líši od aktuálneho projektu presadzovaného predstavenstvom ŽNO Bratislava, pričom tento (aktuálny) projekt prešiel riadnym schvaľovacím pokračovaním a ŽNO aktívne pomáha pri jeho realizácii.

Náhrobné kamene, ktoré článok opakovane spomína, boli vynesené na ortodoxný cintorín v období Slovenského štátu, kedy bol starý cintorín likvidovaný kvôli výstavbe tunela. Udialo sa tak za asistencie a súčasne pod dozorom organizácie Chevra kadiša. Dnes sú zvyšky ortodoxného cintorína známe ako Pamätník Chatama Sofera a predstavujú najvýznamnejšiu židovskú pamätihodnosť na území Slovenska. Existencia spomenutých náhrobných kameňov na ortodoxnom cintoríne bola aj vedeniu a aj členom obce po celý čas známa, nemožno teda tvrdiť, že kamene boli „objavené“. Vedenie obcí však nemalo finančné ani fyzické možnosti tento problém riešiť, čo však nijako nie je v rozpore s predchádzajúcou vetou.

Predstavenstvo ŽNO Bratislava nedalo súhlas k začiatku procesu zápisu lokality starého židovského cintorína do zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Toto je fakt, ktorý je v rozpore s poznámkou autorov, že (citujeme): „Tieto prostriedky by kryli celkový rozsah plánovaných nákladov realizácie, vrátane uvedeného premiestnenia náhrobných kameňov a začiatku procesu zápisu lokality starého židovského cintorína do zoznamu svetového dedičstva UNESCO.“

V tejto súvislosti si dovoľujeme upozorniť autorov článku, že ortodoxný židovský cintorín je v majetku ŽNO Bratislava, teda jedine ŽNO Bratislava má

AKTUALITY

právo rozhodovať o prípadnom zápise do zoznamu UNESCO. Zároveň pripomíname, že integrita uvedeného cintorína bola naposledy narušená z iniciatívy T. Sterna (spoluautora článku a bývalého predsedu ŽNO Bratislava), ktorý odpredal časť tohto cintorína. Považujeme za svoju povinnosť jednať o budúcnosti cintorína v intenciách zodpovedajúcich židovskej etike.

Nepovažujeme za šťastné, že autori článku vyzdvihujú svoje zásluhy a píšú o sebe v tretej osobe (jeden z autorov článku sám seba spomenul len v októbrovej časti uvedeného článku päťkrát). Treba len dúfať, že slabo maskovaná sebachvála upozornila pozorného čitateľa na skutočnosť, že „niečo v článku nie je kóšer“.

Na základe uvedených skutočností a ďalších faktov sa predstavenstvo ŽNO Bratislava od článku jednoznačne distancuje. Toto stanovisko je len stručným vyjadrením kritiky predmetného článku, ku ktorému sa podrobnejšie vyjadríme neskôr, v čase realizácie schváleného projektu.

Za Predstavenstvo ŽNO Bratislava
Pavol Breiner – predseda

PROTI ANTISEMITISMU

Strategii boje proti antisemitizmu v České republike na roky 2025–2030 schválila vláda na návrh ministerstev vnútra a zahraničných vecí. Strategie reaguje na to, že antisemitizmus a útoky proti židovským komunitám (nejen) v EU v posledných letech narústajú.

Federace židovských obcí v České republice vítá přijetí Strategie boje proti antisemitizmu. Když se o přípravě tohoto dokumentu začalo před více než třemi lety mluvit, jen těžko jsme si mohli představit, jak moc bude nyní aktuální.

Děkujeme vládě České republiky, ministerstvu vnútra, ministerstvu zahraničních vecí a všem, kdo se na jejím vzniku podíleli. Tento dokument propojuje bez-

pečnost, vzdělávání i podporu židovského života a představuje velmi důležitý krok pro ochranu židovské komunity i pro posílení hodnot, na nichž stojí naše demokratická společnost. Bylo by naivní se domnívat, že tato strategie sama o sobě zastaví současnou tsunami protizidovské nenávisti, ale je to rozhodně dobrý základ, o který se mohou veřejné instituce a orgány, židovská komunita a celá společnost opřít. *žzo*

VZPOMÍNKOVÉ SETKÁNÍ

Federace židovských obcí v ČR ve spolupráci se Židovskou obcí v Praze a JCC Prague uspořádaly v neděli 5. října v Praze vzpomínkové setkání u příležitosti druhého výročí teroristického útoku Hamásu na Izrael ze 7. října 2023. Cílem bylo uctít památku více než 1200 obětí největšího masakru spáchaného na Židech od druhé světové války, připomenout osudy unesených rukojmích i vyjádřit solidaritu s obyvateli Izraele.

Vystoupili předseda Federace židovských obcí v ČR Petr Papoušek, předseda Židovské obce v Praze Pavel Král, designovaný velvyslanec Státu Izrael Amir Weissbrod a další.

Akce se zúčastnili představitelé židovské komunity, zástupci diplomatického sboru, členové izraelské komunity i čeští přátelé Izraele. Setkání bylo nejen připomínkou tragických událostí, ale i vyjádřením naděje, jednoty a solidarity s Izraelem a židovskými komunitami po celém světě. *df*

OBSAH

Zemřel Ivan Klíma	3
Komentář k Tóře	4–5
Začala to Tóra z Kolína – rozhovor s rabínem Andrewem Goldsteinem	6–7
Rabi Feder Superhero	7
O studentských akcích na některých VŠ a reakcích na ně	8–9
Na úpatí centrálních Brd – Hořovice, Horowitzové, cvočky, sirky...	10–11
Příběh světla	12–13
Peroutkovsky o svaté zemi – recenze knihy Zbyňka Petráčka	14–15
Detektivka o Nemecku v roku 1938	16
Izraelský film Dopis pro Davida	17
Alija do Izraele – ukázka z knihy Dity Krausové	18–19
Za Ditou Krausovou	20
Izrael: Po válce? Úplně ne.	21
Výběr z českých médií	22
Židia v Liptove	23
Zprávy, kultura, inzerce	24–27
Zprávy ze světa	28

Když už jsem rabín a Ivan neměl nic proti tomu nechat se pohřbit na židovském hřbitově, bylo logické, že těch pár slov na rozloučenou povím zrovna já. Ve skutečnosti však vážně nevím, jak dlouho se s ním ještě budu loučit a jestli se s ním vůbec rozloučím. Potvrzením pro to je již to, že rozloučení píšu s odstupem dvou týdnů poté, co jsem se s Ivanem na hřbitově už rozloučil. Ne, že bych tu otázku odvozoval od toho, o kolik měsíců nebo let ho nakonec přežiju.

Spíše jsem si po jeho nenápadném odchodu připomněl, že v něm víra, obzvláště židovská, vzbuzovala tichý odpor. Proto jsem s ním o ní nikdy nemluvil a on se mnou také ne, pokud si tedy vzpomínám. I to byl důvod, že jsem autobiografické pasáže v *Soudci z milosti* podezíral za opožděné přiznání k židovství.

Samozřejmě to všechno bylo dáno dobou, kdy jsme si byli blízcí, já objevoval literární svět a o jedenáct let starší Ivan v něm měl už místo, jež mu nikdo nemohl upřít. Myslel si, že mi pomáhá se v něm usadit, ale já v tu dobu, sotvaže jsem si jich začal cenit, začal za sebou bořit iluze o hodnotách umění. Jemu to připadalo jako div ne zrada českého kulturního zápasu, a k tomu určitě hodně přispělo, že mi StB při jedné prohlídce zabavila jeho soukromý rukopis *Soudce z milosti*, a slyšel jsem, že to byl jediný exemplář, který měl. To mi připomíná, že jsem po pohřbu slíbil redakci *Roš chodeš*, že se pokusím rozpomenout, čím jsem se s Ivanem loučil. Možná, že jsem to odkládal i proto, jak se asi tehdy musil cítit on, když by si měl představit 700 stránek těžký rukopis, který by měl po paměti opsat, nemluvě o pasážích se vzpomínkami na terezínské zážitky.

Ted' si ale uvědomuji, že ani před StB netajil svou účast při evangelických bohoslužbách, a kamarádil se dokonce i s pány, kteří s ním hráli mariáš a pokládali to pro sebe za doklad hrdinství. Proč by tedy jinak mlčel k tomu, že je Žid, když to navíc o něm každý věděl?

Vzhledem ke všeobecnému kvasu šedesátých let byl už věkem předurčen

k tomu, aby napravlval svět, který před tím generaci svých rodičů a jejich soudruhů pomáhal budovat a později napravit. Můj největší omyl spočíval v tom, že jsem za jeho přezíravým pohledem na náboženství neviděl rozčarování z víry, které mu rovnou měrou poskytl komunistická výchova

strany porostlé trávou. Koruny líp jsem pamatoval v květu, zelené, žlutnoucí, holé i sněhem zbělené, vídal jsem je zmrtnělé za tmy i děsivě obživlé ve světle blesků. Ted', poslušen stále téhož příkazu, jsem poodhrnul černý papír v okně a ustrnul jsem. V koruně protějšší lípy se otáčelo světlo, kolem jediného

ohnivého bodu vířilo velké zářící oko. Cítil jsem, jak teple jeho pohled na mně spočinul, jak mnou prochází, vstupuje do mě, až se dotkl jakéhosi dna,

o němž jsem neměl ponětí, a já v náhlém ustrnutí vytušil, že toto je on: Bůh nebo Život, jejichž tajemství se nikdo nedopátrá. Prošel mnou a já ho spatřil. Spustil jsem papír a roztrásla mě hrůza. Nikdo se nevzbudil, a já stál nehybně před černým zneprůhledněným oknem: věděl jsem, že musím papír znovu poodhrnout a ještě jednou popatřit do toho oka, ale nedokázal jsem se k tomu odhodlat.“

Ivan si v románu vzpomíná na židovského mladíka, jen o něco málo staršího, než byl v Terezíně on sám. Byl to zbožný židovský hoch, který musil mít na Ivana vliv, o jakém se nám už ani nezdá, odpovídající věku jich obou a době. Pro Ivana Klímu zamlada se mohl dostat do sporu s rodiči, kteří v 50. letech patřili k „věřícím“ komunistům, protože to byli jinak slušní lidé. Vyplývá to z pasáží románu, v nichž se ústřední postava potýká s výčitkami svědomí, protože zrazuje stranickou linii zakázanými myšlenkami.

S dlouhatánským odstupem od roku 1977, kdy mi policie zabavila rukopis jeho románu, jsem si bohužel až nedávno uvědomil, jak důležitou roli v jeho životě sehrála věrnost sdíleným ideálům v rozporu s tím, co v sobě viděl. Jak těžké pro něj bylo se vyrovnat se zhroucením lidské tváře pražského jara, na jejíž formulaci se podílel víc, než mu dějiny přiznají. Když konečně nadzvedl cípek černého papíru a škvírou vyhlédl ven, nebylo tam už nic, jen temná, nedotčená koruna lípy, světlo se mu ztratilo. Ale kdo je tedy ten, kdo pokrývá, co lidské oko vidí?

KAROL SIDON

LOUČENÍ S IVANEM

Zemřel Ivan Klíma (14. 9. 1931 – 4. 10. 2025)

v rodině a doba, jež se o rozčarování postarala především.

Foto © Karel Cudlín.

Nechám tedy místo dalšího promluvit Ivana o záhadném znamení, kterého se mu dostalo v Terezíně jako chlapci. „Vzbudil jsem se uprostřed noci. Válečná noc se vyznačuje tmou, která zachvátí nejen duše lidí, ale i okna domů. Všichni v místnosti spali, někdo hlasitě chrápal, ale já poslušen příkazu, který mi vydala neviditelná moc, jsem se pustil k zatemněnému oknu. Pohled jsem nazpaměť znal. Přímě před okny rostly obrovité lípy. Pod ně naskládali dřevěné části montovaných baráků, za nimi se už začínaly zvedat pevnostní valy z naší

HLE, JÁ (Vajera)

Jedním z nejznámějších pravidel výkladu Tóry je pravidlo „gezera šava“, to je shodný úryvek, objevující se v jednom nebo dvou textech. Příkladem mohou být dva úryvky v oddílech *Lech lecha* a *Vajera*, ve kterých nalézáme slovní spojení *lech lecha*, odejdi sobě.

V prvním případě to je Boží příkaz Avramovi: „*Odejdi sobě ze své země (...) do té země, kterou ti ukážu*“ (1M 12,1–7). Následně se dozvídáme, že Avram vzal svou ženu Saraj a bratrova syna Lota a vyrazili, jdouce do země Kenaán. Na rozdíl od předchozího pokusu, kdy se z ohledu na Avramova otce Teracha usadili v Charan a nikoli v zemi Kenaán, tentokrát, po jeho smrti, do země Kenaán došli. Avram prošel tou zemí až k místu Šchem, až k Elon More, a tehdy byli v té zemi Kenaánci. Hospodin se zjevil Avramovi a řekl mu: „*Tuto zemi dám tvému potomstvu*“, a on tam Hospodinu postavil oltář. Otázkou zůstává, zdali to byla ta země, kterou Bůh Avramovi slíbil ukázat. Shrňme-li to, první text se vyznačuje tím, že Bůh žádá od Avrama, aby odněkud odešel a někam došel, ale s tím spojené sliby (zatím) nesplnil. Neudělal jej velkým národem, nepožehnal mu, nezvelebil jeho jméno, nestal se požehnáním. Jenom se mu zjevil a slíbil mu, že tuto zemi dá jeho potomstvu. Informace, již od něj Avram dostává, mluví o jeho potomstvu, ne však o něm. Ta země je osídlena Kenaánci a Avram je na to, aby ji jakýmkoli způsobem získal, dosud sám. Proto tam také postavil jen oltář, a neobětoval na něm. Ve stejné situaci byl i mezi Bejt El a Aj, kde opět postavil oltář. Tentokrát volal Hospodina jménem, v zemi však vypukl hladomor a on byl nucen sestoupit do Egypta.

Druhý text, v němž se objevují slova *lech lecha*, na to vše navazuje již tím, že se řada ze slibů alespoň zčásti splnila, protože k tomu byly položeny praktické základy. Přidáním hlásky *he*, jímž se avram (otec z výše, podle jiného výkladu otec Aramejců) stal otcem množství (*hamon*) národů a byl požehnáním a jeho jméno bylo zveleveno. Především se mu po sedmdesáti letech splnilo přání, že bude mít syna, hodného splnění nadějí, jež do něj vkládal dříve, než se narodil. A po oněch událostech vyzkoušel Bůh Avrahama a řekl mu: „*Avrahame!*“ a on řekl: „*Hle, já.*“ A on pravil: „*Nuže vezmi svého syna, svého jediného, jehož sis zamiloval, Jicchaka,*

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: Avraham se chystá obětovat Jicchaka.

a odejdi sobě do země Hamorija a obětuj ho tam k celooběti na jedné z těch hor, o níž jsem ti řekl“ (1M 22,1–2).

Ohlášení vlastní přítomnosti *hineni* je zkrácením dvou slov *hine* a *ani*, hle, já. Je to výraz bezvýhradného otevření se druhému. Avraham tím odpovídá jak na otázku Jicchakovi, kde je obětní beránek, když spolu stoupají k místu, kde bude obětován, tak na otázku, kterou si nutně klade čtenář. Slovy „hle, já“ však Avraham odpovídá Jicchakovi. V čem tedy spočívá jeho odpověď, že si Bůh svého obětního beránka vyhlédne, že „uvidí“. Máme-li věřit tomu, co řekl svým dvěma mládencům, které nechal čekat pod horou se slovy, že „on s mládencem půjdeme až tak, pokoříme se a vrátíme se k vám“, nepochybně předpokládal, že si Bůh vyhlédne jiného beránka k celooběti než Jicchaka. To však nic nemění na tom, že jiného beránka než svého jediného, jehož si zamiloval, k oběti nepřivedl. Bůh si jinou celoobět nežli Jicchaka nežádal. A právě v tom vězel klíč k pochopení zkoušky, již byl Avraham nucen podstoupit, že totiž Jicchaka, toho jediného, kterého si zamiloval, Bohu neodepřel. Neodepřel mu nikoho jiného než jeho

jediného, v němž se sbíhají všechny nitky Avrahamovy věrnosti Bohu. Neodepřel mu to nejdražší, co jemu samému bylo až do sta let odpíráno.

Nelze proto nevidět, že výzvu, aby Avram odešel ze své země do té země, již mu Bůh ukáže, nelze chápat jinak, než že tím je míněna právě země Morija, respektive jedna z hor na ní, již ukázal Bůh Avrahamovi. Bůh od samého počátku ví, že přijde moment této zkoušky a Avraham mu Jicchaka neodepře. Že však přesto Avraham ve splnění Božích slibů věřil, a dokonce ani Bůh nemohl pochybovat o jeho věrnosti, nehrálo přitom vůbec roli. Zkouška dosahuje svého vrcholu, když Avraham spoutal svého syna, položil jej na dříví na oltáři, který tam postavil, a vztáhl ruku po *maachelet*, jak je tu pojmenován obětní nůž. Teprve tehdy promluvil k Avrahamovi *posel Hašem z nebes* a řekl: „*Avrahame! Avrahame!*“ a on děl: „*Hle, já!*“ A když potom Avraham zvedl oči, *hle beran*, opozdil se, zapleten rohy v křoví, a Avraham šel, vzal toho berana a obětoval jej k celooběti místo svého syna.

Jeden z midrašů vykládá Boží chování tím, že pod pojmem *ola*, což tu překládáme jako celooběť, minil Avrahmovu připravenost vyzvednout k němu to nejdražší, co mu bylo svěřeno. Na tom místě však, kde Bůh zkoušel Avrahama s Jicchakem, se zjevil jejich synu Jaakovovi. Že pokládal Jaakova za syna jich obou, je vskutku zvláštní, ale Jicchak je natolik opakem aktivního Avrahama, že když se otce ptá, kde je beránek, kterého jdou obětovat, stačí mu odpověď, že si Bůh beránka vyhlédne. Také existence „toho místa“, na něž při útěku z Bérševy do Charan narazil Jaakov, nemohlo být Jaakovovi kvůli zájmenu „to“ neznámé. Bylo mu tedy již známo, jenom nic nevěděl o tom, že to je brána nebes a Boží dům.

Avraham tam postavil *ha-mizbeach*, ten oltář, z kamenů, které tam po něm objevil i Jaakov. Tam se mu také zjevil Bůh, Hašem nebeských zástupů a Jaakovův Bůh: ačkoli je v nebi, je s ním. Hašem přichází k Jaakovovi, aby se nebál, slibuje, že když teď ztratil péči rodičů, postará se o něj a přivede jej z exilu opět tam, kde nyní leží. Jaakov má ve snu vizi žebříku, jenž spojuje zemi s nebem a vystupují a sestupují jím andělé. To vysvětluje funkci anděla, jehož prostřednictvím mluví Bůh z nebes s Avrahamem. S Jaakovem již anděl zmíněn není. Je nad ním v nebi i na zemi.

EFRAIM K. SIDON

PŘESVĚDČIVÝ PŘÍKLAD**Lech lecha (1M 12–17)**

Abrahamův příběh známe tak dobře, že se možná ani nezamyslíme nad tím, jak podivný obrat v biblickém vyprávění znamená. Až dosud se Tóra zabývala lidstvem jako celkem. Adam a Eva, Kain a Ábel jsou lidské archetypy. První z nich představují napětí mezi manželem a manželkou, druhí rivalitu mezi sourozenci. Pak přichází další dvojice příběhů – potopa a stavba babylonské věže. Tentokrát se zabývají společností jako celkem, pojednávají o sporu mezi svobodou a řádem.

Od 12. kapitoly První knihy Mojžíšovy se již nejedná o lidstvo jako celek, ale o jednoho muže, Avrahama, jednu ženu, Sáru, a jejich děti, které se ve Druhé knize stanou velkým a významným národem – ale stále jen jedním z mnoha národů.

Co se stalo? Ztratil Bůh zájem o všechny ostatní? Na konci 1M říká Josef svým bratrům: „Vy jste mi sice zamýšleli způsobit zlo, ale Bůh, aby zachoval při životě početný lid, zamýšlel dobro“ (1M 50,20). Je možné, že výraz „početný lid“ znamená pouze životy jeho vlastní rodiny (tak to chápe *Targum Jonatan*). Ale doslovný význam výrazu *am rav*, „velký národ“, naznačuje Egypt. Izraelité jsou nazýváni *am*, lidem, národem, až ve Druhé knize. Josef tedy říká, že Bůh ho poslal nejen proto, aby zachránil svou rodinu, ale také Egyptány. To je také smyslem knihy Jonáš, kdy je prorok poslán do Ninive, asyrského města, aby zachránil místní obyvatele, a našli bychom další příklady. Bůh tedy neztratil zájem o lidstvo. Proč ale zužuje záběr z univerzální lidské situace na příběh jedné rodiny?

Filozof Avishai Margalit ve své knize *The Ethics of Memory* (Etika paměti) hovoří o dvou způsobech uvažování. První se zakládá na obecných principech, druhý na přesvědčivých příkladech. Principy jsou důležité, ale bez živých příkladů jsou často příliš vágní, aby mohly poučovat a inspirovat. Příběh lidstva od Adama po Noema nám říká, že lidé *přirozeně* nežijí tak, jak by si Bůh přál. Po potopě se tedy Bůh stává nejen Stvořitelem, ale také učitelem. Učí, a to dvěma způsoby: stanoví obecná pravidla (smlouvu s Noemem) a pak si vybere příklad, Avrahama a jeho rodinu. Ti se mají stát přesvědčivými příklady toho, co znamená žít v těsné a věrné přítomnosti Boha. Nejen pro jejich vlastní dobro, ale pro dobro celého lidstva.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách chešvan / kislef 5786 – listopad 2025

Staronová synagoga

31. 10. pátek		začátek šabatu 16.22 hodin
1. 11. sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27 hf: Iz 40,27–41,16	šachrit 9.00 hodin
7. 11. pátek		konec šabatu 17.29 hodin
8. 11. sobota	VAJERA 1M 18,1–22,24 hf: 2Kr 4,1–37	začátek šabatu 16.11 hodin
14. 11. pátek		konec šabatu 17.19 hodin
15. 11. sobota	CHAJEJ SARA 1M 23,1–25,18 hf: 1Kr 1,1–31	začátek šabatu 16.01 hodin
21. 11. pátek	Roš chodeš kislef	konec šabatu 17.10 hodin
22. 11. sobota	TOLDOT 1M 25,19–28,9 hf: Mal 1,1–27	začátek šabatu 15.53 hodin
28. 11. pátek		konec šabatu 17.03 hodin
29. 11. sobota	VAJECE 1M 28,10–32,3 hf: Oz 12,13–14,10	začátek šabatu 15.46 hodin
5. 12. pátek	<i>Veten tal umatar</i>	konec šabatu 16.59 hodin
6. 12. sobota	VAJISLACH 1M 32,3–36,43 hf: Abd 1,1–21	začátek šabatu 15.43 hodin
		konec šabatu 16.56 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, v pondělí a ve čtvrtek v 7 hodin.

Mincha ve všední dny ve 14 hodin, o šabatu po 12.20 hodin.

31. 10. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	16.22 hodin
7. 11. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	16.11 hodin
14. 11. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	16.01 hodin
21. 11. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	15.53 hodin
28. 11. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	15.46 hodin
5. 12. pátek	mincha, kabalat šabat, maariv	15.43 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

7. 11. pátek	Šabat olami – kabalat šabat	16.00 hodin

PIETNÍ AKT K 85. VÝROČÍ TRAGÉDIE LODI PATRIA

**se bude konat v neděli 23. listopadu 2025 v 11 hodin
na Novém židovském hřbitově v Praze.**

ZAČALA TO TÓRA Z KOLÍNA

Rozhovor s britským liberálním rabínem Andrewem Goldsteinem

V rámci letošního festivalu židovské kultury ŠTETL FEST přijel do Brna také zdejší častý host, emeritní rabín liberální londýnské The Ark Synagogue, již dlouhá léta vedl, ANDREW GOLDSTEIN (nar. 1943). Zúčastnil se programu na paměť rabína Richarda Federa, jemuž je také částečně věnován následující rozhovor.

Pane rabíne, jak jste v Londýně objevil rabína Federa?

Naše kongregace, tehdy nazývaná Northwood & Pinner Liberal Synagogue (dnes The Ark Synagogue), získala v roce 1966 jeden z českých svitků Tóry z Kolína. Byl součástí sbírky, kterou v roce 1964 představitelé československého komunistického režimu vzali z pražského, tehdy Státního židovského muzea a prodali do Londýna, kde se svitky ocitly v londýnské kongregaci při Westminsterské synagoze. Tohle se odehrálo rok před založením naší kongregace. V roce 1978 jsem na Jom kipur pronesl kázání, jímž vlastně započal zájem naší komunity o historii bývalé kolínské židovské obce.

O jaké kázání se jednalo?

V tom kázání jsem mimo jiné připomněl, že svitek Tóry, ze kterého jsem četl, pochází z Kolína. V té době jsem o tomto průmyslovém městě v tehdejším komunistickém Československu nevěděl téměř nic. Mohl jsem sdělit jen několik faktů, které jsem sehnal z *Encyclopaedia Judaica*. Přesto se mi podařilo vyprávět příběh o bývalé židovské komunitě, která byla zničena během šoa. Na závěr jsem vyzval účastníky bohoslužby, pokud by někdo jel do Prahy, aby si udělal i výlet do Kolína a začal s opravdovým výzkumem. Po bohoslužbě přišel jeden z členů kongregace, Michael Heppner, a řekl: „Jednou ročně jezdím služebně do Prahy, uvidím, co se dá dělat.“

Jel jste tedy s panem Heppnerem?

Ano, v následujících desetiletích jsme s Michaelem Kolín navštívili nesčetněkrát, setkali jsme se s paní Olgou Kodíčkovou, která ještě pamatovala předválečnou obec.

První cesty v komunistické éře nebyly snadné, ale byly plné vzrušení: připadal

jsem si jako ve špionážním příběhu z období studené války, a nakonec mi britské úřady dokonce doporučily, abych se tam nevracel.

Měli jsme štěstí, že dva zaměstnanci kolínského muzea byli dříve řediteli předních pražských muzeí, ale po sovětské invazi v roce 1968 přišli o práci a byli přeznačeni do tohoto malého muzea. Byli to dr. Antonín Rakušan a dr. Zdeněk Jelínek a vůči režimu protestovali tím, že zkoumali židovskou historii Kolína, což bylo za komunismu takřka tabu, a po-

Foto archiv ŠTETL FESTu.

skytli nám kopie cenných dokumentů z archivů. Později nám pomáhali manželé Jouzovi.

Pak jste se do Kolína vrátil i po pádu totalitního režimu.

Jistě. V průběhu let jsem se tam vrátil mnohokrát. A nejezdil jsem sám. Mnohokrát jsme tam jeli s velkými skupinami.

V roce 1992 jsme přijeli do Kolína, abychom odhalili pamětní desku na památku 480 Židů zavražděných během holokaustu. V roce 1996 jsme oslavili 300. výročí synagogy, v letech 2002 a 2012 jsme si připomněli 60. a 70. výročí deportací. V roce 2015 jsme připomněli návrat žalostně malého počtu Židů z Terezína do Kolína vydáním anglického překladu zprávy rabína Federa, popisující osud jeho komunity během holokaustu, jeho *Židovské tragédie*. A jednou ročně pořádáme v synagoze bohoslužbu. Těší mě, že synagoga byla opravena, konají se v ní kulturní akce a že v Kolíně nezapomínají na vyvražděné spoluobčany.

Řekl jste, že rabína Federa považujete za svůj vzor a svého hrdinu. Proč?

Čím více jsem četl jeho příběh, čím častěji jsem jezdil do Kolína a Brna, tím více jsem si uvědomoval, jaký neuvěřitelný vliv měl na české Židy před holokaustem a po něm. Zemřel v roce 1970, kdy jsem byl jmenován rabínem.

Ale zatímco já jsem prožil svá pracovní léta v klidné a mírumilovné zemi, on musel čelit tolika traumatům. Ale v práci neustával, stále pokračoval a já se o to také snažím. Od té doby, co jsem ho objevil a prozkoumal jeho příběh, mě to táhlo zpět do Československa a České republiky a tyto cesty a zkušenost s nimi spjatá dodaly na zajímavosti i mému vlastnímu všednímu rabínství.

Když jste studoval dílo rabína Federa, co vás nejvíce oslovilo a co z jeho učení můžete aplikovat ve své komunitě?

Zaujala mě jednoduchost jeho spisu a učení. Učil děti (což mě zajímalo nejvíce) i dospělé a fascinovala ho historie míst, kde působil. Učil nás, abychom byli hrdí na své židovství a svou víru v Boha.

Prošel jste cestou od ortodoxního k reformnímu judaismu, nebo jste od začátku své kariéry věděl, jaký přístup chcete zaujmout?

Když mi bylo pět let, moji rodiče opustili ortodoxní synagogu v Birminghamu a přešli k liberální synagoze. Tam jsem vyrostl, stal se prvním rabínem liberální synagogy Northwood & Pinner a dodnes tam působím jako emeritní rabín. (Můj syn je tu nyní vrchním rabínem.) Zastával jsem také vedoucí funkce v liberálním židovském hnutí ve Velké Británii a byl jsem předsedou Evropské unie pro progresivní judaismus.

Co na liberálním hnutí oceňujete?

Vážím si jeho modernosti a nefundamentalistického přístupu k Tanachu, hebrejské bibli. Cením si jeho inkluзивity v mnoha ohledech, rovného postavení žen (stejně jako můj syn, kterému pomáhají dvě rabínky). Líbí se mi, že usnadňuje konverzi lidí, kteří se chtějí stát Židy, a usiluje o to, aby lidé při bohoslužbách a studiu textů rozuměli.

V souvislosti s Británií se hovoří o silícím antisemitismu, naposledy o útoku v Manchesteru na Jom kipur.

Osobně jsem nebyl terčem žádných útoků, ani naše synagoga na předměstí Lon-

dýna něco takového nezažila. Ale každý den se musím potýkat se zprávami v tisku a v televizi, s informacemi o protiizraelských a antisemitských pochodech a přednáškách. Tyto akce jsou ohlašovány jako propalestinské, rychle ovšem přecházejí do protiizraelského rejstříku a nevyhýbají se antisemitským stereotypům, řečem o židovské nadvládě, židovských penězích... V současné době není Británie pro Židy příjemné místo, kde by mohli žít bez obav o budoucnost.

Po útoku v Manchesteru jsme měli při každé bohoslužbě před synagogou policii. Britská vláda je však v obtížné situaci. Snaží se zakázat protiizraelské pochody, ale to, zdá se, situaci jen zhoršuje. Provokuje to antisemitismus.

Vaše komunita má jako partnerské město Lvov. Jak se vztah projevuje?

Reformní kongregace ve Lvově a Lucku se „připojují“ ke všem našim bohoslužbám, protože jsme on-line. Kromě toho každý pátek v 16.30 našeho času a 18.30 ukrajinského času vede můj syn bohoslužbu z naší kongregace speciálně pro komunitu ve Lvově a Lucku. Každou sobotu máme také společnou havdalu na závěr šabatu. Od začátku ruské agrese navštívil syn Ukrajinu několikrát a vzal s sebou členy komunity. Posíláme finanční pomoc.

Často cestujete po Evropě, včetně České republiky. Jaké zde máte vazby?

Většina návštěv v Evropě byla a je do České republiky a na Slovensko, ale pracoval jsem také v Polsku a ve Španělsku. Po sametové revoluci jsem několikrát navštívil Prahu, Brno, Olomouc a Plzeň, abych pomohl oživit komunitu po létech komunismu, v Praze jsem se pokusil založit reformní komunitu. Poté jsem byl pozván do Bratislavy, kde jsem vyučoval a pomohl jsem založit liberální obec v čele s rabinem Mišou Kapustinem. Teď už tam jezdím jenom jednou za rok na přednášku. Jezdívám také do Spišské Nové Vsi, odkud pochází další svitek Tóry naší komunity. A samozřejmě pokračuje moje činnost a kontakty v Kolíně.

Co byste přál židovským komunitám do nového roku?

Aby byly fyzicky v bezpečí a intelektuálně a emocionálně odolaly antisemitismu, který se projevil reakcí na pogrom 7. října. Aby navzdory těmto problémům prosperovaly a dávaly naději a radost svým členům.

Alice Marxová

TANČETE HODNĚ!

Výstava v Arnoldově vile a kniha Rabi Feder Superhero

V brněnské Arnoldově vile je až do 30. června 2026 přístupná výstava s názvem *Rabi Feder Superhero*, k níž vyšla i kniha, zahrnující scénář expozice. Ten sleduje zásadní události rabínova života a práce ve formě komiksu, doplněného fotografiemi a přehledně sestaveným životopisem. V publikaci nalezneme předmluvy Arnošta Goldflama a rabína Štěpána Klimenta i několik vzpomínek lidí, kteří rabína Federu v dětství či mládí poznali. (Připomeňme, že jeho osobnosti se věnuje i kniha Zuzany Peterové z roku 2004.)

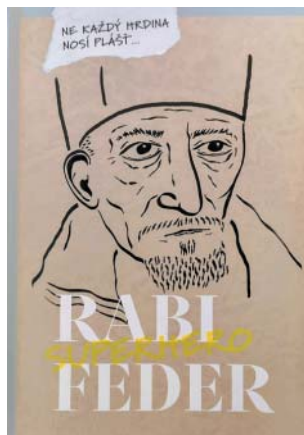
Rabín Richard Feder se narodil ve velmi skromných poměrech rodiny Federovy ve Václavících roku 1875, roku 1896 maturoval na pražském akademickém gymnáziu, téhož roku se stal posluchačem filozofické fakulty a studentem rabínského semináře ve Vídni, kde také absolvoval. Od roku 1903 působil jako rabín v Kojetíně, pak v Roudnici, v Lounech a roku 1917 se usadil v Kolíně. Tam pracoval nejen jako rabín, ale byl též profesorem němčiny a německé korespondence na obchodní akademii a učitelem náboženství na místním reálném gymnáziu. Roku 1907 se oženil s Hildou,

roz. Porgesovou, s níž měl dva syny Evžena a Viktora a dceru Růtu. Rabi Feder se roku 1939 pokusil zorganizovat vystěhování své rodiny i členů kolínské komunity do zámoří (kvůli nízkým imigračním kvótám nikoli do Palestiny, ale do některé z britských kolonií), avšak marně. Ještě roku 1940 vydal pro židovské děti vyložené ze všech škol v protektorátu ve spolupráci s Josefem Goldschildem vlastním nákladem učebnici hebrejštiny. V letech 1942–1945 byl vězněn v Terezíně, kde se zapojil do duchovní činnosti. Prežil jako jediný ze své pětičlenné rodiny, po osvobození zůstal ještě několik týdnů v bývalém ghettu, aby pečoval o nemocné a pohřbíval mrtvé.

Po válce se snažil znovu organizovat židovský život pro zbytky zdecimovaného společenství a posléze pro děti a mládež – nejprve jako rabín v Kolíně a okolních městech (1947–1952), poté

jako oblastní rabín pro moravskoslezské komunity se sídlem v Brně (1953–1961). Po smrti rabína Sichera (a odnětí státního souhlasu dvěma mladšími rabíny) se stal vrchním československým rabínem, přičemž zůstal v Brně. Kromě zmíněné učebnice hebrejštiny napsal několik učebnic náboženství (*Židovské besídky*, *Nové židovské besídky*, *Sinaj*, *Židovství a Židé*), o knize *Židovská tragédie* hovoří v rozhovoru britský rabín Andrew Goldstein. Zemřel 18. listopadu 1970, tedy před 55 lety, je pohřben na židovském hřbitově v Brně.

Výstava ani kniha neplývají texty, ale ty, které v nich jsou, si člověk (mladší i starší) snadno zapamatuje. K nejpůsobivějším patří výjev rabínovy imaginární zlaté svatby v roce 1957... Šťastný je formát komiksu,

jenž zdůrazňuje motto výstavy – že „ne každý hrdina nosí plášť“. Je to komiks pojatý střídme a citlivě, přitom graficky nápaditě a dává vyniknout Federovým činům, v nichž se nikdy neodchýlil od svého poslání učitele a rabína, tolerantního a vstřícného člověka, jenž žije pro druhé. Pamětníci, kteří o něm vyprávějí, zdůrazňují jeho laskavost, vtip, charisma a pedagogické schopnosti. Za všechny citujme Susan Fisher, již Feder vyučoval v 50. letech: „To, co mě naučil, považuji za to nejpodstatnější z mého židovského vzdělání, i přesto, že jsem v roce 1962 opustila Československo a následně žila deset let v Izraeli.“ Martin Mandl zase vzpomíná, jak po jednom projevu na svátek Chanuka v 60. letech vyzval (tehdy již zhruba 85letý) Feder mládež: „Tančete hodně. A hodně moderně.“

(am)

Knihu *Rabi Feder Superhero* vydala roku 2025 Židovská obec Brno, spolek Štetl a Muzeum města Brna, připravil ji tým B. Dočkalová, M. Brhlíková, A. Mikovcová, A. Goldflam, Š. Kliment, V. Smyslová a E. Yildizová, kresby vytvořili Petra Goldflamová Štetinová a Otto-Antonín Goldflam. V Arnoldově vile se prodává za 200 Kč.

DRUHÉ VÝROČÍ

O studentských akcích na některých VŠ a reakcích na ně

Na druhé výročí masakru 7. října zareagovaly skupiny studentů na řadě vysokých škol, především těch humanitního a uměleckého zaměření (ale i VŠCHT). Tito studenti si nepřipomínali oběti pogromu, civilistů, obyvatel kibuců a účastníků hudebního festivalu, tedy jejich vrstevníků a pravděpodobně lidí podobného zaměření, jako jsou oni sami, ale poukázali na situaci, jež nastala následkem masakru. Na válku, v níž Izrael bojoval proti teroristům, ohrožujícím jeho samotnou existenci a úmyslně využívajícím palestinské civilisty jako živé štíty. Je smutné, že studenti se nabalili na stejnou protiizraelskou vlnu, již pozorujeme hned ode dne po masakru, kdy válka v Gaze ještě ani nezačala, v západní Evropě a v USA.

Přinášíme text Marka Boudy, jenž informuje o dění na škole, kde byla situace nejvypjatější – na pražské Filmové akademii múzických umění, kde působí. Publikujeme i otevřený dopis, v němž se vůči studentské aktivitě vymezili někteří bývalí absolventi FAMU a další osobnosti našeho kulturního života.

Jak čtenáři asi vědí, dne 6. října, tedy v předvečer druhého výročí největšího pogromu po druhé světové válce, vstoupili do pražské Filmové a televizní Akademie múzických umění, do budovy Lažanského paláce naproti Národnímu divadlu, propalestinští aktivisté. Od přízemí po 3. patro okupovali veřejné prostory propalestinskou propagandou – vlajkami a plakáty – a po chodbách vykřikovali svá hesla. Údajně i následující den „výzdoba“ přibyla. Za vchodem nad vrátnicí visel ohromný kus látky s nápisem „Studující FAMU – konec genocidy v Gaze“.

Že k akci došlo v den před výročním největšího pogromu od druhé světové války, se údajně stalo „náhodou“. K podobným „solidárním“ akcím ale v zahraničí vybízeli aktivisté i na 7. října (na webu lze dohledat plakáty zvoucí na „výroční“ akci).

„BEZPEČNÝ PROSTOR“

Na FAMU jsem pedagogem, a tak jsem se tam druhý den vydal. Fotografoval

jsem tu výzdobu jen na hlavním schodišti, ale skoro se mi třásla ruka. Do dalších prostor jsem se už neodvážil. Napísal jsem protest děkanovi a rektorce, ale dosud (20. října) mi neodpověděli.

Děkan David Čeněk údajně nechtěl zasahovat a nechal to na rozhodnutí akademického senátu školy. Ten výzdobu podpořil a též se přihlásil k prohlášení propalestinské vlivové skupiny IZKA (Iniciativa za kritickou akademii), která s dalšími propalestinskými uskupeními stála v pozadí této akce. Ta zasáhla i další vysoké školy (celkem údajně 29 učilišť), zejména však umělecké a FF UK. A obávám se, že FAMU nejhůře.

Nicméně akademický senát nemá výkonnou moc, a tak podporu podobným výzdobám může vyhlašovat, ale jen jaksi za sebe. Bohužel jeho prohlášení („V Gaze semestr nezačíná“) může působit, jako by to bylo názorem celého akademického společenství. Výzdoba na FAMU zůstala v prostoru po sedm dnů, takže návštěvník, o to hůře, pokud to byl pedagog nebo student, který zastává jiné názory a hodnoty, případně Žid, se tu skutečně mohl cítit velmi bídne. Na vysokých školách se často mluví o „bezpečném prostoru“ – tímto krokem jsme tedy mohli pocítit opravdu hmatatelně prostor nebezpečný, ba hrozivý, a v současném kontextu zcela bezprecedentně. K čemu je využívána palestinská vlajka a jaké vytváří konotace (ostatně příznačně převzatá z jiného regionu a doby), můžete uvidět mj. na videích s rozbíjením výloh obchodů s palestinskými vlajkami na zádech účastníků či vlajících v pozadí.

Po dva roky mě děsily záběry a zprávy ze západních univerzit – agresivita propalestinských demonstrantů, napadání židovských studentů a pedagogů... Ještě tu ten celý „repertoár“ není, ale už mocně přihořívá. Naštěstí dva skvělí pedagogové propagandistickou výzdobu po týdnu kompletně strhali za povyku několika studentských aktivistů.

PROJEKCE

Následující týden jsem měl projekci pro naši katedru. Rozhodl jsem se, že

promítnu slavný film Kadára a Klose *Obchod na korze* z roku 1965 o antisemitismu a společnosti za druhé světové války na Slovensku. Z dvaceti čtyř studentů jich dorazilo asi dvánáct. Po projekci jsem film rozebíral a začal vyprávět o problematice antisemitismu až do dnešních dnů. Také o tom, jak představitelka staré Židovky Ida Kamiňská musela v roce 1968, po šestidenní válce Izraele s arabskými sousedy a po masivní antisemitské a antisionistické kampani emigrovat z Polska. Spolu s ní to učinilo dalších 25 tisíc Židů. Mluvil jsem i tom, jak Státní bezpečnost za minulého režimu perzekvovala lidi kvůli jejich židovství... A že Izrael vznikl a existuje také z toho důvodu, který viděli ve filmu, a že mě propalestinská propaganda, která absolutně pomíjí příčinu současného konfliktu – tedy brutální masakr židovských civilistů teroristy z Hamásu –, na škole uplynulý týden rozčilila svou nehorázností a agresivitou.

Mezitím začala jedna studentka natahovat k slzám, oznámila, že takové řeči nebude poslouchat a že odchází. Odcházeli i další studenti a ti zbylí mi vysvětlili, že samozřejmě nejsou antisemité, že Izrael je zločinný stát, který páchá genocidu a hladomor, že Hamás není palestinský lid atd. Opakovali stále totéž, k filmu neřekli ani slovo, nezeptali se na nic.

Číslo z nich hodnotové zmatení, jednostranná informovanost, ale především neschopnost poslouchat jiný názor, jiné informace. Nakonec tu zůstali vlastně jen dva studenti. Ten jaksi „nejvstřícnější“ mi sdělil, že problematice nerozumí, ale Izrael páchá zločiny a zabil 70 tisíc lidí, bombarduje nemocnice... Od toho nejaktivističtějšího jsem se dozvěděl, že bombardování nacistického Německa byla též genocida a že Židé si měli ustavit stát na nějakém pustém ostrově. Když jsem poznamenal, že stejný nápad měli před konečným řešením nacisté, student ani nemrkl a začal citovat anglickojazyčné zprávy z mobilu (snad z Al-Džazíry?).

V následujících dnech jsem s povděkem zaznamenal několik protestů proti propalestinským aktivitám na školách (jak na FAMU, tak i veřej-

ně), např. otevřený dopis absolventů FAMU a dalších uměleckých vysokých škol, články v novinách. Ale ozývají se i další propalestinské hlasy... Nejsem si jist, k čemu všemu to povede, a hlavně nakolik to vlastně veřejnost zajímá.

Několik dní po projekci proti mně studenti sepsali stížnost, že jsem je traumatizoval svým vystoupením, že budou bojkotovat mou výuku a chtějí, abych byl předvolán k etické komisi.

DOPIS DĚKANOVÍ

Svůj postoj a obavy jsem ještě shrnul v dopise panu děkanovi. Mimo jiné jsem napsal, že některé organizace spjaté s propalestinským hnutím mají velmi podezřelý pozadí a součástí propalestinských akcí jsou útoky na demokratické a kulturní hodnoty západního světa (viz akce v USA, ve Velké Británii a v Německu), nejde tu pouze o Izrael. Upozornil jsem na to, jakou nenávist vzbudilo poděkování Federace židovských obcí v ČR za otevřený dopis absolventů FAMU, který se ohrazuje proti antisemitským (antisio-nistickým, izraelofobním) aktivitám na škole. Cituji z Facebooku Jedním-Hlasem a níže přikládám odkazy na zcela otevřeně antisemitské reakce.

„Když Federace židovských obcí v ČR zveřejnila na síti X prosté poděkování osobnostem české kulturní obce za jejich vymezení se proti antisemitismu na univerzitní půdě, reakce bojovníků za práva Palestinců mluvily samy za sebe. Antisemitismus propalestinského tábora se ukázal ve své ryzi podobě. Pod příspěvkem federace, kterou na síti sleduje sotva dvě stě lidí, se během několika hodin objevily desítky nenávistných komentářů, které oscillovaly mezi výsměchem přeživším holokaustu, konspiračními teoriemi o ‚židovské nadvládě‘, vulgaritami, inverzí holokaustu a výzvami k násilí.

Není to diskuse o Izraeli, ale útok na Židy.

Ti, již sami sebe přesvědčují o legitimitě ‚antisionismu‘, reagovali s horlivou nenávistí na samotnou existenci židovské instituce a její slova díků těm, kteří se vymezili proti antisemitismu.“

MAREK BOUDA, pedagog FAMU

OTEVŘENÝ DOPIS K VÝROČÍ 7. ŘÍJNA 2025

„Vážená paní rektorko, vážení pánové rektori, vážený pane děkane, se znechucením jsme zjistili, že na výročí pogromu 7. října byly budovy vysokých škol, kterých jsme mnozí z nás absolventi, okupovány propalestinskými extremisty a jejich prostory se staly místem projevů nenávisti namířené proti židovskému státu. Namísto toho, aby akademické obce vyjádřily pietu se zavražděnými židovskými civilisty, například vyvěšením vlajky Izraele, propagují narativy teroristické organizace.

Novorenesanční palác Lažanských, sídlo Filmové a televizní Akademie muzických umění v Praze.

Tak jako se vlajka Ruské federace stala symbolem ruského imperialismu a autokrata Putina spíše než vlajkou ruských občanů, tak jako se svastika a říšská orlice staly symboly hnědé ideologie nacismu, a nikoli hinduistickým symbolem slunečního kotouče a ani vlajkou německého národa, stejně tak byla palestinská symbolika zneužita protizhivskými aktivisty a stala se standartou Hamásu, brutálního teroristického režimu, který vládne v Gaze. Po 7. říjnu 2023 můžeme konstatovat, že palestinská vlajka se de facto stala standartou evropského antisemitismu.

Pod touto vlajkou jsou uráženi, napadáni, bití a vražděni evropští Židé, pod touto vlajkou jsou ničeny židovské obchody, domy židovských institucí a dveře židovských spoluobčanů jsou značkovány žlutými hvězdami jako v dobách norimberských zákonů, pod touto vlajkou jsou zapalovány evropské synagogy, pod touto vlajkou jsou ostrakizováni a šikanováni židovští intelektuálové, učitelé, profesori, studenti a vědci.

Ověsit budovy FAMU, UMPRUM a AVU symboly teroristické organiza-

ce na výročí pogromu je totéž jako vyvěsit vlajky Ruské federace na výročí invaze na Ukrajinu, jako vyvěsit sovětské vlajky na výročí 21. srpna, jako na výročí křišťálové noci pomalovat židovské náhrobky hákovými kříži a předstírat, že jde o oslavu slunce.

Propagace Hamásu v den, kdy Izrael truchlí za své mrtvé, není výraz solidarity s Gazou. Na to mají aktivisté dalších 364 dní v roce. Je to antisemitismus. Evropský antisemitismus. Akademický antisemitismus. Pokrytecký, stydlivý antisemitismus, který o sobě nechce slyšet, že je antisemitismem. Antisemitismus, který se rozhořčuje a vzteká, je-li nazván

svým pravým jménem, ale je pořád tou stejnou stokou moderního evropského antisemitismu, která ve 20. století otrávil Evropu a která stále probublává pod povrchem evropského vědomí. To, že si tato stoka našla nové řečiště a snaží se předstírat, že je křišťálovou studánkou, ji nečiní méně nahnědlou. Je to stoka. A tato stoka nyní

do svého proudu strhla i budovy FAMU, UMPRUM a AVU.

Proto vás žádáme, abyste aktivně bránili dalšímu šíření antisemitismu, učinili řádná opatření proti propagaci teroristické organizace Hamásu a nedopustili, aby se z FAMU, UMPRUM a AVU staly hlásné trouby antisemitské propagandy. V opačném případě to znamená, že vedení těchto škol schvaluje pogrom 7. října a že je smířeno s projevy antisemitismu.“

Tento otevřený dopis podepsali např. Ivo Mathé, Jan Svěrák, Michal Dočekal, Milena Slavická, Aleš Najbrt, Josef Lustig, Jaroslav Fišer, Jaroslav Brabec, Petr Nedoma, Aleš Březina, Ondřej Přibyl, Lucie a Jaroslav Rónovi, Duňa Panenková, Irena Dousková, Jan Dobrovský, Zuzana Bukovinská, David Vávra, Viktor a Máša Pivovarovovi, Fero Fenič, Stefan Milkov, Ivan a Ondřej Trojanovi, David Jan Novotný, Pavel Štingl, Martin Mejstřík, Barbora Šalamounová, celkem 80 (k 21. říjnu) osobností kulturního života.

NA ÚPATÍ CENTRÁLNÍCH BRD

Hořovice, Horowitzové, cvočky, sirky, Bondy a synagoga

Po Vysokých svátcích a po Sukot se už v našich středoevropských končinách do přírody obvykle moc nevydáváme, ale rozloučit se s turistickou sezonou pěkným výletem se někdy podaří i v listopadu. Může se dostavit pověstné babí, případně indiánské léto, a pokud ne, i mlhy, mračna nad krajinou, a dokonce i občasný déšť mají své kouzlo. Jen se tomu pocho-pitelně musí věřit a potom, v teple domova, i uvěřit. Za takovým účelem doporučujeme oblastně Brdy a konkrétně Hořovice, město položené na severním úpatí centrálních

Hořovický Nový zámek – pohled z parku.

Brd, vzdálené od Prahy nějakých šedesát kilometrů, ať už po silnici nebo po železnici.

Vlakem se vjíždí do Brd, tohoto „nejvyššího ryze českého pohorí v ČR“, jak uvádí web milovníků brdských hvozdů, kousek za Prahou. Uvádí se rovněž, že se jedná „o nejrozsáhlejší pustý a málo přeměněný kraj v srdci Čech“, který paradoxně díky tomu, že z velké části sloužil od třicátých let minulého století až do roku 2015 jako vojenský prostor včetně dělostřelecké střelnice, uchoval přírodu v mnohem lepším stavu než jiné, civilisty obydlené části středních Čech. Tuto divočinu opouští vlak až u Rokycan, aby pak pokračoval do Plzně, případně ještě dál. My ale, také vzhledem k tomu, že je pokročilý podzim, odoláme volání dále a vystoupíme přece jen v Hořovicích, které představují v této divočině jeden z ostrůvků civilizace a těší se dobré pověsti už po řadu staletí. Mimoto se zde dochovala synagoga, bývala tu zajímavá židovská obec a už samo příjmení Horowitz, odvozené od názvu města... Ale nepředbíhejme.

MĚSTO HOŘOVICE

Město Hořovice bylo založeno ve 20. letech 14. století. V urbáři z roku 1648 se o tom píše: „To město je dosti sta-

rožitné, které dal vystavět jeden pán ze Žirotína, kterýžto se jmenoval Plichta, tak jakž při zakládání města od téhož pána hamfest (zakládací listina) tomu městu dán zní v tato slova: My, Plichta ze Žirotína spolu s Ješkem synem svým, založili jsme město Hořovice právem berounským...“ A bylo to.

Hořovice pak v průběhu staletí celkem prosperovaly, několikrát vyhořely a také se podílely, zejména v nedalekém Komárově, na provozu železáren. Tamní výroba a zpracování litinových předmětů

získaly v 19. století světovou proslulost. Ostatně, pražský Hanavský pavilon, odlitý pro majitele hořovického zámku a Komárovských železáren knížete Viléma Hanavského jako reprezentační pavilon pro Jubilejní zemskou výstavu v roce 1891 a posléze umístěný v pražských Letenských sadech, dodnes svědčí o mistrovství komárovských slévačů.

Významné odvětví a zdroj obživy v celé oblasti bylo také cvočkařství, ruční výroba hřebíků či cvočků do bot, které se udrželo až do poloviny 19. století, kdy se už prosadila strojní výroba. Třetí tradiční hospodářskou činností byla výroba zápalek, dnes už téměř vymizelé odvětví. Jakub Taussig v roce 1873 založil vlastní výrobu a vybudoval jednu z největších sirkáren v Rakousko-Uhersku. Jeho továrna vyráběla na počátku 20. století až několik milionů zápalek denně. Významným výrobcem zápalek byl také Julius Bondy, k němuž se ještě dostaneme v souvislosti se vznikem hořovické synagogy.

Součástí a ozdobou města je především Nový zámek doplněný krásným francouzsko-anglickým parkem. Tato původně raně barokní stavba z let 1680–1709, později několikrát stavebně upravovaná, je chráněná jako národní kulturní památka. Také nedaleko stojící areál bývalého hořovického hradu, tzv. Starý zámek, ve kterém je umístěna galerie a Muzeum Hořovicka, stojí za návštěvu. Podle některých indicií se v něm měl narodit král Jiří z Poděbrad.

HOROWITZOVÉ

První zprávy o Židech v Hořovicích máme ze druhé poloviny 15. století, zejména v souvislosti s rodinou Horowitzů, která své příjmení odvozuje od města, kde původně sídlila a odkud se v první polovině 16. století přestěhovala do Prahy. Aharon Mešulam Zalman ben Ješaja ha-Levi Horowitz (1470–1545 Praha), finančník, politik a stavitel Pinkasovy synagogy, byl jednou z nejvýznamnějších osobností pražského Židovského Města na přelomu 15. a 16. století. Jeho potomek, Ješaja ben Avraham ha-Levi Horowitz (1565? Praha – 24. března 1630 Tiberias), proslulý dílem *Šnej luchot ha-brit* (Dvě desky smlouvy) a v letech

1614–1621 vrchní rabín v Praze, patří k velkým autoritám zejména východoevropského a chasidského židovství. Také Šmuel Šmelke (1726–1778 Mikulov), moravský zemský rabín chasidské orientace, pocházel z rodiny Horowitzů. V současné době se eviduje na 50 tisíc osob, které se k původu Horowitz hlásí. Patří mezi ně třeba

klavírista Vladimír Horowitz, americký kosmonaut Scott Horowitz nebo šéfredaktor deníku *The Jerusalem Post* David Horovitz. Uvádí se, že také Karl Marx byl potomkem této rodiny.

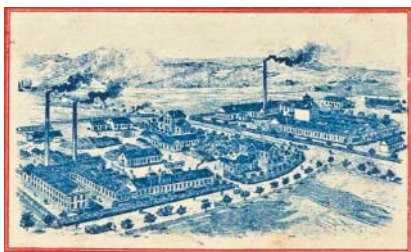
HOŘOVIČTÍ ŽIDÉ

V 17. a 18. století Židé v Hořovicích bydlet nesměli. Roku 1662 místní

Šnej luchot ha-brit, Amsterdam 1698.

konšelé spolu se zámeckou vrchností vydali nařízení, že „Židé z okolních vesnic mohou přicházet do města jen v příležitosti týdenního trhu, kupovat a prodávat přivezené zboží. Mohou

Továrna na zápalky J. Taussiga Cintlovka u Hořovic.

ráno přijít a navečer odejít do svých domovů.“ To se změnilo až polovinou 19. století, kdy byla i Židům přiznána rovná občanská práva a mohli se kdekoli volně usazovat.

Ale zase tak úplně hladce to nešlo. Na jaře 1866, poté co v kraji vypukly nepokoje způsobené rostoucí nezaměstnaností a chudobou, se i v Hořovicích shromáždil rozzlobený dav před domem židovského obchodníka Viléma Glasra a vytloukl mu okna.

Nicméně počet Židů v Hořovicích pomalu stoupal. Roku 1873 už tu žilo 78 osob židovského vyznání. V roce 1875 byla založena izraelská náboženská obec a otevřena prozatímní modlitebna. Do té doby hořovičtí Židé docházeli na bohoslužby do synagogy v Praskolesích, Lohovicích, Tlusicích nebo Kotopekách. Když se potom stal (v roce 1898) předsedou náboženské obce již vzpomenuť Julius Bondy, přišel s myšlenkou vybudování nové, tzv. Jubilejní synagogy.

Židovský hřbitov v Praskolesích.

Předseda židovské obce Bondy nebyl jen tak někdo. Založil v Hořovicích druhou nejstarší sýrku a později i továrnu na výrobu nábytku, cigaret a dřevěného zboží. Měl ve svém podnikání úspěch, zaměstnával

okolo sta dělníků a také založil a vedl odborný sýrkářský měsíčník *Oesterreichisch-ungarischer Zündwarenfabrikant*. Také on, stejně jako kníže Vilém Hanavský, se účastnil roku 1891 Jubilejní zemské výstavy v Praze a byl oceněn stříbrnou medailí.

SYNAGOGA

Postavit synagogu ale nebylo jen tak. Proti návrhu se postavili Židé z Praskoles a Lohovic, kteří se nechtěli vzdát vlastních synagog. První hlasování v představenstvu ŽNO Hořovice zabývající se stavbou nové synagogy skončilo v její neprospěch. Rabín Zikmund Kraus naopak doporučoval stavbu uspišit tak, aby byla zasvěcena v roce 1900. V tom roce měl císař František Josef I. sedmdesáté narozeniny a správným načasováním by se z modlitebny stala jubilejní synagoga, na jejíž výstavbu by bylo možné čerpat státní podporu. Jednání pokračovala a brzy se rozhodlo o tom, že větší synagoga je zapotřebí.

Jenomže tu byla otázka finanční – hořovická obec nebyla schopna stavbu v plné míře financovat. Rabín Kraus začal objíždět okolní vesnice a města s žádostí o dary. V zápisu *Pamětní knihy na oslavu jubilejní synagogy*, vytvořené v roce 1904, je zaznamenáno, že byl mimo jiné i v Příbrami, Dobříši, Praze, Plzni a Berouně. Největší dar (500 zlatých) obdržela židovská obec od knížete Viléma Hanavského, kterému patřil hořovický zámek i panství.

Posledním krokem před zahájením stavby byl prodej praskoleské a lochovické synagogy. V roce 1902 byla synagoga v Praskolesích prodána panu Löwimu, o synagogu v Lochovicích však nebyl zájem. Julius Hecht z nedalekého Žebráku zase navrhl, že vysloví souhlas s Jubilejní synagogou, pokud budou praskoleským a lochovickým Židům darována místa v předních lavicích. Ostatní členové ŽNO souhlasili a mohlo se začít stavět.

Někomu to možná připomene některý z příběhů z Poláckových *Povídek izraelského vyznání* – ale konec dobrý, všechno dobré.

Jubilejní synagoga v Hořovicích, jejímž provedením byl pověřen Otto Zambory z Hořovic, byla slavnostně zasvěcena v roce 1904, čtyři roky po císařském jubileu. Sloužila svým stavitelům necelých čtyřicet let – v roce 1941 byla dekretem předána do národní správy a téhož roku bylo zakázáno veřejné konání židovských bohoslužeb vůbec. Deportací většiny židovských obyvatel soudního okresu Hořovice a Zbiroh do koncentračních a vyhlazovacích táborů se příběh židovské náboženské obce v Hořovicích, uzavírá. Dobrý konec ale chybí.

Jubilejní synagoga v Hořovicích, Valdecká 408, dnešní stav.

Synagoga, která holokaust přežila, je od roku 1947 v majetku Českobratrské církve evangelické, která v ní pořádá bohoslužby, biblické hodiny, svatby i koncerty a další kulturní akce. Spolu se židovským hřbitovem v nedalekých Praskolesích je poslední připomínkou existence zdejší izraelské náboženské obce a jejích členů. Jejich památka ať je nám k pozhnutí.

Text a foto **JIRÍ DANÍČEK**

(Při této příležitosti upozorňujeme na knihu J. Rosenbaumové a J. Topinky *Berounsko a jeho Židé*, Machart 2018, odkud pochází řada cenných informací.)

PŘÍBĚH SVĚTLA

Jak se lustr českých sklářů dostal do Chomejního hrobky

Newyorská Madison avenue na Manhatanu, respektive jejich několik bloků od Východní Třicáté ulice dál směrem k Uptownu ve čtvrti nazývané NoMad, je považována za meku designu. Jedním z nejvýraznějších jmen na současné newyorské designové scéně je firma DDC (Domus Design Collection), jež sídlí v nádherném art deco mrakodrapu na Jednatřicáté ulici. Jedná se o rodinný podnik, který vedou tři bratři. Babak, Siamak a Danny Hakakianovi představují ve svých prodejnách (kromě New Yorku také v Los Angeles, Bostonu a Miami) to nejlepší především z italského designu. Za obrovským úspěchem tohoto třígeneračního podniku se však skrývá dramatický osud židovských uprchlíků z Íránu, který má překvapivě i spojitost s Československem.

ŽIVOT V ÍRÁNU PŘED ISLÁMSKOU REVOLUCÍ

S Babakem Hakakianem, který se v DDC věnuje prodeji a zároveň je sám návrhářem, jsem hovořila o historii rodiny, dětství v Írání a jeho osobní zkušenosti exodu z této země. „Náš dědeček (*Hedi Khalifian, narozený v roce 1922, pozn. aut.*) vyráběl nábytek. Byl nejstarší ze šesti dětí. Když mu bylo devět, ztratil otce a jako nejstarší syn musel začít pracovat v truhlářské dílně, aby uživil rodinu. Dílna však za několik let zkrachovala a on vzal dřevo, které tam zbylo, a začal dělat nábytek sám doma. Během let se vypracoval a vybudoval svoji firmu. Když mu bylo asi čtyřicet, stanul v čele designového impéria,“ vysvětluje Babak. Když převzal firmu Babakův otec, dnes již 83letý Nader Hakakian, zaměřil se více na obchod a podnik orientoval jiným směrem: otevřel v Teheránu showroom a na konci 60. let a v 70. letech začal dovažet nábytek z Itálie.

Nader, který se rozhovoru krátce zúčastnil, přiblížil každodenní život v Írání před islámskou revolucí. Vzpomínal, jak místní židovská komunita žila až do kon-

ce 70. let vedle svých nežidovských sousedů v klidu a míru. Nevěděli, co je antisemitismus, neřešili náboženství svých sousedů a Nader také zdůraznil, že mezi jeho nejbližší přátele patřili muslimové. V létě jezdila celá rodina ke Kaspickému moři a o víkendech na pohoří Alborz. Babak si pamatuje přírodu i starověkou architekturu této pozoruhodné země, v níž se starším bratrem Siamakem prožil dětství. Nejživěji vzpomínal na chuť čočkové polévky, kterou jedli na horách.

ZKUŠENOST EMIGRACE

Idylický život skončil poté, co se během islámské revoluce v roce 1979 dostal k moci šíitský muslimský duchovní ajatolláh Rúholláh Chomejní, neslavně proslulý íránský vůdce. Ten zrušil Íránské císařství a nastolil přísné teokratický stát – Íránskou islámskou republiku. Za deset let trvání režimu byly zavražděny desítky tisíc Íránců. Lidé byli zatýkáni na ulicích, platilo stanné právo. Protože dědeček Hedi Khalifian byl politicky aktivní, celá rodina musela z Íránu uprchnout prakticky přes noc. Zemi postupně opustily až čtyři miliony osob, Židů i muslimů. Židovská komunita čítající ve druhé polovině 70. let kolem 80 tisíc členů klesla na zhruba 20 tisíc. Hakakianovi stejně jako většina íránských Židů mířili do USA.

Jak Nader, tak Babak vzpomínali na obtížné začátky v nové zemi. Rodina přišla o všechno, přijeli s jedním kufrem a bez znalosti řeči. Exodus ze země v roce 1979 má Babak stále v živé paměti, ale jako devítileté dítě to prožíval, jak říká, spíše jako velké dobrodružství. Těšil se hlavně, že se znovu sejde s bratranci, kteří emigrovali již dříve. Realita, do které vstoupil, však byla poněkud jiná. Ačkoli v Írání navštěvoval britskou školu, jeho znalosti angličtiny v USA nestačily. Hakakianovi strávili rok a půl v Kalifornii a pak se přestěhovali na Long Island ve státě New York. Postupně se etablovali a stali se součástí po-

četné íránské komunity v Kings Point na poloostrově Great Neck.

VZTAH K JUDAISMU

Babak se identifikuje jako sefardský Žid a sefardská židovská kultura je jemu a jeho spirituálnímu založení velmi blízká. Své židovství však vnímá nikoli v rovině náboženské, ale spíše v rovině kulturní, jako rodinné dědictví, které chce

Křišťálový lustr v Chomejního mauzoleu v Teheránu.

předat svým potomkům. Vzpomínal, jak v Írání chodil jako dítě s rodiči do synagogy na Vysoké svátky. Viděl, jak si dědeček denně vázal tefilin, tato vzpomínka je pro něj nesmírně cenná. V této souvislosti zmínil, že na střední škole vyhrál fotografickou soutěž s ručně přibarvovanou fotkou nazvanou *Ranní modlitba*, vytvořenou na 35mm fotoaparát. Na snímku byl právě dědeček s tefilin připravený k modlitbě.

Rodina Hakakianů pochází z kohen-ského rodu. Z jazykového hlediska je zajímavé, že příjmení má koncovku „-ian“, která ve fársi (perštině) znamená syn a mají ji často také jména arménského původu. To je odrazem interakce mezi perskými Židy a Armény, a to především v regionu severozápadního Íránu, tzv. Íránského Ázerbájdžánu, kde se historicky tyto komunity navzájem silně ovlivňovaly. Jméno mohlo být však přijato rovněž jako ochrana před případným antisemitismem (původní jméno rodiny znělo Jakob Zadeh).

PŘÍBĚH SVĚTLA

„Dědečkův majestátní křišťálový lustr, který původně visel v obchodě, symbol jeho úspěchu, ukradli a později pověsili

Bratři Babak (vlevo) a Siamak. Foto A. Dave, 2024.

nad hrob ajatolláha Chomejního, tedy člověka, kvůli kterému musel děda ze země uprchnout. Lustr visí v mešitě dodnes,“ vypráví Babak. Mezi bratry Hakakianovými se dlouho tradovalo, že lustr byl vyroben na zakázku v Rakousku. Jaké bylo moje i Babakovo překvapení, když Nader Hakakian v našem rozhovoru uvedl, že lustr nevznikl v Rakousku, nýbrž v Československu. Informaci pak potvrdil i Babakův bratranec, který se zabývá rodinnou historií.

Lustr přijeli do Teheránu osobně instalovat čeští skláři v roce 1967. Prodejna měla tři patra, která byla otevřená. Lustr, navržený speciálně pro tento prostor, byl šest metrů dlouhý, skoro pět metrů široký a visel od stropu až do prvního patra. Pracovníkům z české továrny trvalo skoro týden, než jej sestavili. Když se Chomejní dostal k moci, nařídil konfiskaci domů, které dříve vlastnili ti, kteří ze země po íránské revoluci uprchli. Domy pak byly rozděleny jednoduchými cihlovými zdmi či látkami na stany a byly tam ubytovány chudé rodiny, které sdílely kuchyň a toalety. Budova, ve které se showroom nacházel, byla rovněž převzata vládou a vybavení prodejny zkonfiskováno. Babak k tomu řekl: „Je to silný příběh. Dědeček ale o této době nikdy nemluvil, pro něj ta éra emigraci skončila. Je to takový historický paradox, že jeho lustr visí nad hrobem člověka, který se ho pokusil zničit. Dědeček měl v sobě takovou vnitřní sílu, že se nad to dokázal povznést. Myslím, že to má co do činění se světlem. Měl v sobě spoustu světla.“

Jak Babak, tak i jeho otec by se chtěli ještě jednou do své rodné země, kterou chovají hluboko v srdci, podívat. Současná realita však návštěvu neumožňuje, naopak situace v dnešním Íránu je kritická. V té souvislosti bych doporučila vynikající film *Semínko posvátného fíkovníku* režiséra Mohammada Rasúlofa, který byl promítán i v českých kinech. Působivý politický film je mrazivou sondou do současných poměrů v zemi, proloženou navíc reálnými záběry z demonstrací v Teheránu v roce 2022, jež následovaly po smrti Mahsy Amíniové, studentky, která zemřela po brutálním náslechu mravnostní policie.

Lustr z českého křišťálu, němý svědek těžkých časů minulých i současných, zůstává dominantou teheránského mauzolea a osvětluje celý prostor hrobky, kterou navštěvují tisíce lidí. O jeho pohnutém příběhu ví však jen málokdo.

MONIKA HANKOVÁ, NEW YORK

DIVADELNÍ SERIÁL

O hře Jozefa Kariky Na smrt v divadle D21

Na přelomu letošní a příští divadelní sezony se na prknech pražského divadla D21 odehraje velmi netradiční projekt. Mladý soubor se pustil do adaptace vrstevnatého válečného románu současného slovenského autora Jozefa Kariky s názvem *Na smrt*. Ten přináší hluboký a bolestný pohled na temné stránky evropské historie, včetně tragické židovské zkušenosti a paměti.

JAKO BY SE ZASTAVIL ČAS

Přes dvě a půl hodiny trvající představení se odehrává v novém formátu tzv. divadelního seriálu a stejně jako u hltání epizod netflixovské show, i tady je divák zcela vtažen. Jak to popsala česko-litevská herečka židovského původu Lilian Malkina: „Vždycky když v divadle začnu koukat na hodinky, tak se děším. Tentokrát jsem se nepodívala ani jednou, bylo mi absolutně jedno, kdy to skončí. Ta témata a autoři mě tak vzali, že jsem jen seděla a plakala.“

Román i divadelní adaptace vyprávějí příběh mladých přátel ze slovenského městečka Rožumberok a jsou výpovědí o tenkých hranicích dobra a zla, humanismu, fanatismu, tragickém heroismu a nebezpečí kolektivistických ideologií v jakékoli formě. Téma holokaustu záměrně nevytěžují účelově, ale zobrazují ho s hlubokým respektem jako součást sdílené tragédie, zároveň diváky vybízejí k zamyšlení se nad lidskostí v extrémních situacích a nad neustálým ohrožením svobody a důstojnosti.

Hlavní dějovou linií je přátelství mezi německým a židovským mladíkem (Karllem a Viktorem), kteří se v určité části života ocitnou každý na jiné straně rampy v Osvětimi. Oba reprezentují dva světy, které se v Karikově rodném Rožumberku mezi válkami potkaly: židovské a německé menšiny. Jejich přátelské vztahy byly zničeny nacistickým a následným komunistickým režimem. Autor Jozef Karika k tomu v rozhovoru s námi řekl: „Tíží lidé na německé straně se ve spolupráci se slovenskou většinou později podíleli na masakru těch, s nimiž si jako děti hráli. Tato premisa sloužila jako základ pro můj

příběh. Psychologie postav, které se ocitly v extrémních situacích, vyžadovala velkou empatii, ale také studium historických zdrojů, místních příběhů a výpovědí očitých svědků.“

K autentičnosti příběhu dodal: „Z Ružomberoku pocházel Andrej Hlinka a založil tu svoji politickou stranu. Město se stalo epicentrem ůďáků a bylo tak vnímáno i během období Slovenského štátu. Po válce bylo komunisty potrestáno takovým způsobem, že jeho rozvoj prakticky ustrnul. A tak vypadalo v 80. letech, kdy jsem tam vyrůstal já, v podstatě stejně jako ve 40. letech. Bylo to, jako by se tam zastavil čas. Právě atmosféra byla pro zachování autenticity nejdůležitější.“

V příběhu zároveň nelze nevidět paralely k dnešku. „Všechny kolektivistické ideologie, ať už jde o nacionální socialismus, fašismus, komunismus nebo současný progresivní socialismus, jsou v zásadě založeny na závisti a touze po pomstě.

Proto projevují patologickou nenávist ke všemu silnému a životaschopnému. Židé představují extrémně životaschopný, kreativní a hrdý prvek. Obdivuji to a chovám k nim hluboký respekt. Zároveň to ale

Michal Kraus jako Viktor. Foto M. Škvřňáková.

znamená, že všechny kolektivistické ideologie vždy byly a budou do jisté míry antisemitské. Moderní progresivní levice Židy oslavovala, dokud byli pouze oběťmi. Jakmile však prokázali sílu v nezbytné obraně, antisemitské instinkty se znovu probudily, což dnes můžeme vidět prakticky v celém západním světě,“ doplňuje Karika.

V inscenaci *Na smrt* můžete vidět pozoruhodné výkony mladých herců v čele s Viktorem Zavadilem (známým z filmu *Palach*), Natalií Golovchenko, Lukášem Černochem, Kryštofem Dvořáčkem a Michalem Krausem v režii Adama Steinbauera. Jeviště se záměrně nachází pod úrovní diváckého prostoru a experimentuje s různými formami výpravy.

NOEMI KRAUSOVÁ

Reprízy hry v pražském divadle D21 se konají 17. prosince 2025, 16. ledna a 13. února 2026. Lístky lze rezervovat na: www.divadlod21.cz.

PEROUTKOVSKY O SVATÉ ZEMI

Vyšel výběr z komentářů Zbyňka Petráčka na téma Izrael

Roku 1997, jenž odpovídá židovskému roku 5757 respektive 5758, byla v Izraeli u moci první vláda premiéra Benjamina Netanjahua a tzv. mírový proces pomalu, ale jistě směřoval do stavu klinické smrti. Toho roku začal do tohoto časopisu psát první komentáře novinář Zbyněk Petráček, jenž je zde měsíc co měsíc tiskne dosud, což znamená téměř nepřetržitých třicet let. Je to u nás pravděpodobně nejsouvislejší a také nejkompaktnější řada referování o dění ve Svaté zemi, o její situaci vnitřní i vnější, o konfliktech, kterými prochází a kterým musí čelit, o vývoji a průběhu těchto konfliktů a souvislostech s nimi spojených. Výbor z těchto komentářů vychází nyní v rozsáhlé knize (580 stran) nazvané prostě *Izrael: 1997–2025*.

BEZ FRÁZÍ A KLIŠÉ

Mezi tituly o současném dění v Izraeli a izraelsko-palestinském konfliktu, kterých i v češtině vyšla v posledních letech celá řada, jde o knihu nepochybně výjimečnou. Vedle autorova osobitého nazírání na svět (ještě se k tomu dostaneme) je to dáno formou měsíčních komentářů, tady skutečností, že Izrael je sledován za chodu, v procesu aktuálního dění, jež je reflektováno bezprostředně nebo s malým odstupem: filmový dokumentarista by řekl, že kniha vznikla „časosběrně“. Petráček není sice reportér na místě, i když Izrael z vlastní zkušenosti také zná, ale soustavně a velmi bedlivě sleduje izraelská anglickojazyčná média, má své oblíbené i méně oblíbené komentátory a analytiky, ze kterých cituje a citované pak komentuje. Z těchto textů především izraelské proveniencie (pravcové i levicové orientace) skládá výstižnou a pestrou mozaiku událostí v širokém, a přitom velmi přehledně a pronikavě podávaném kontextu. Má hluboké a neodvozené znalosti historie Erec Israel i regionu, vyzná se v mezinárodních souvislostech, rozumí geopolitickému rozměru sporu, který srozumitelně a bez ideologických nálepek vykládá a interpretuje. Při vši složitosti věci se přitom dobírá k jaksi elementárním postojům, které jsou v podstatě založeny na starém dobrém selském rozumu. Popsat to lze asi takto: Izrael je v nějaké situaci, tedy přesněji ve velmi složité situaci, a aby

v ní mohl existovat, musí se nějak chovat. Je to země, která vznikla za dramatických okolností, musela se doslova „vybojovat“, což vedlo k obklopení ne právě přátelsky nakloněnými sousedy, kteří se sice neúspěšně, ale vytrvale snažili, a stále snaží, Izrael zničit, nebo mu aspoň velmi nepříjemnit existenci. Problém není v tom, jaká je izraelská politika, ale v tom, že Izrael existuje a na své existenci trvá. Její zajištění přitom vytváří formy chování, které jsou stále předmětem kritiky zvenčí, ale z pohledu lidí, kteří chtějí v Izraeli dále žít, tedy Izraelců, jsou nezbytné. Jde o to, jaké jsou náklady takového chování a jestli některé prostředky nepřinášejí víc škody než užítu.

Tento spor či dilema prochází celou historií novověkého židovského státu, je příčinou vzniku a zániku vlád, koalic, vzestupu a pádu politických stran a osobností. Určuje a vytváří obtížnou, někdy tragickou, ale také nesmírně dynamickou, a tedy svým způsobem přitažlivou, ba vzrušující podobu této malé, ale silné země. Dalo by se také říct, že Izrael je zkušební laboratoř světa, ostře nasvícené jeviště, v němž se odehrávají na malé ploše velká dramata, na nichž je právě zajímavé, jak rozdílné, ba protichůdné emoce, názory a postoje v pozorovateli vyvolávají a jak rozličnými cestami k nim lidé dojdou. To Zbyněk Petráček evidentně láká a přitahuje, je to blízké jeho „dialektickému“ pohledu na svět, pohledu, který vidí věci střízlivě a přitom ostře, bez frází a kliše, není nikdy apodiktický, nikdy nic nehlásá, aniž by nepřipouštěl existenci jiného pohledu, jemuž přitom nemusí dávat za pravdu. Naopak se vždy ptá, co věci přinesou a kdo to odnese, jak se budou asi dále vyvíjet a kam povedou.

Není proto divu, že v souborném vydání Petráčkovy komentáře či zápisky vzniklé během skoro třiceti let pozorování tohoto dramatického dění získávají podobu, kterou lze číst jako napínavou beletrii či dokumentární román. Je to tím, že sledujeme popis a rozbor historického procesu ve stavu, kdy se děje, je zapisován zpřímá a bez možnosti znát to,

jak se věci posunou dál. Historik by si počkal, kudy se vývoj ubíral, což ovšem přímý pozorovatel učinit nemůže, ale tím více je pak zajímavé ba vzrušující číst takové zápisky s odstupem let. Uvedu aktuální příklad. V roce 2009 psal Petráček o tzv. třídenní válce v Gaze. Pro mnoho lidí, i těch, kteří nyní třeba i velmi intenzivně prožívali mnohem rozsáhlejší a drtivější válku v Gaze po 7. říjnu 2023, jde možná o zapomenutou událost. Tehdy šlo o to, že Hamás 19. prosince odmítl prodloužit půlroční příměří, přičemž zvýšil počet raket odpalovaných na Izrael zhruba na padesát denně. Izrael tedy spustil 27. prosince letecké bombardování a o týden později pozemní ofenzivu. Okamžitě za to sklidil mezinárodní kritiku, neboť samozřejmě taková ofenziva si vyžádala desítky obětí, mezi nimi i civilní. Cílem Izraele tehdy však nebylo Hamás vymýtit. Zapr-

vě právě proto, že ztráty na životech by byly příliš vysoké, a zadruhé by pak v Gaze – kde Hamás nemá mocenskou alternativu – nastalo bezvládlí, a to si Izrael nepřál. Zároveň tehdy ve větší míře narazil na způsob boje, který sice již znal, ale na který se těžko hledala odpověď. Bojovníci Hamásu se skrývali za civilisty, místo

aby je chránili, domy, školy, nemocnice i mešity proměnili v bitevní pole, což pak po izraelských útocih posloužilo k propagandistickým účelům. Izrael sice zasaďil Hamásu tvrdou lekci, ale po třech týdnech se stáhl. Doufal, že Hamás dá nějakou dobu pokoj. Něco podobného se opakovalo v létě 2014 při operaci Lité olovo, která reagovala na situaci, kdy se izraelské oblasti v dosahu hamásovských střel stávaly neobyvatelnými. Izrael si to nenechal líbit, rána Hamásu byla zasažena, mezinárodní mínění pobouřeno, poměry v Gaze zrály k 7. říjnu 2023... Pokračování příště.

REALISTICKÁ A VĚCNÁ POZICE

Ovšem Petráčkova kniha není jen válečné zpravodajství, i když se to tak může jevit. Souběžně s fatální situací, která existenci Izraele permanentně provází, židovský stát žije také všednodenními starostmi a událostmi, kterých si Petráček všimá, jako by šlo o normální zemi, ve které se vede jen trochu dramatičtější politický život. Jinak je tam všechno

normální: lidé chodí do kaváren, polehávají na plážích, čtou noviny (tedy už asi ne papírové), do kterých píší inteligentní lidé. Vedle této každodennosti, k níž patří i často vášnivě vedené spory o specificky izraelské problémy (jak skloubit modernitu s rostoucím počtem ultraortodoxních), vedou válku o existenci toho, čím a jak žijí. A přitom vědí, že jim svět v tom moc nepomůže.

Nelze říci, že Petrůvka pozice je nestranná či neutrální, není ale ani „pateticky“ a za každou cenu proizraelská. Nejspíš by se dalo říci, že je realistická a věcná. Snad by se dala pojmenovat jako peroutkovská, neboť Ferdinand Peroutka, jak známo, psal o politice tak, aby se podle toho dala politika případně dělat. Vždycky ho zajímalo, proč věci jsou tak, jak jsou, a co se nimi dá podniknout: co která věc přinese, jaké budou zisky, náklady, ztráty. Základní postoj je přitom realismus, který se nemá plést s cynismem nebo absencí nějakých ideálů. Ale na ně raději pozor. Nestojí za to ničit si jimi život, který nemá člověk na rozdávání. A Židé v tomto smyslu mají svou bohatou historickou zkušenost.

Zbyněk Petráček „peroutkovsky“ pohlíží na Stát Izrael jako na historickou danost, jejíž vznik, „vybudování“ a existence měly své oprávnění a logiku. Z toho pohledu je dobře, že tento stát vznikl a že svou existenci uhájil. Uhájení té existence je samo o sobě úžasný příběh, který Petráčka, vyrostlého na mravních postulátech mayovek a foglarovek, později signatáře Charty 77 a aktivního člena disentu, nepochybně přitahuje a je mu blízký. Je to stát přes všechny problémy a těžkosti demokratický, civilizovaný a v rámci možností toužící po mírovém životě. To je jaksi základní východisko Petráčkova nazírání na Izrael, které přitom, jak víme, není úplně samozřejmé, zvláště v kruzích řekněme levicových či progresivistických je tomu naopak: tam je Izrael vnímán jako problém, jako překážka mírového života Blízkého východu, příčina snad všeho neštěstí, zaostalosti a béd. Nic není Petráčkovi vzdálenější, což není ani tak věc polického názoru, ale bytostně odlišného pohledu na svět a skutečnost. Ten vychází daleko víc z povahy a zkušenosti než z toho, co si kdo nechá prohnat hlavou. Čtenáři (a známí) Zbyňka Petráčka vědí, že jestli se mohou v tomhle ohledu na něčí úsudek spolehnout, tak je to ten jeho. Tím spíš, pokud jde o Svatou zemi.

JIRÍ PEŇAS

SLAVNOST V NEČTINÁCH

Dokončení důležité etapy revitalizace židovského hřbitova

V úterý 30. září 2025 se konalo slavnostní mezinárodní setkání při příležitosti dokončení důležité etapy revitalizace židovského hřbitova v Nečtinách. Židé z Nečtin a okolí zde pohřbívali své blízké po více než 300 let. Ve druhé polovině 20. století utrpěl hřbitov vlivem dvou totalitních režimů značné škody. Byla rozebrána původní kamenná ohradní zeď, čímž zaniklo jasné vymezení areálu, a většina náhrobních kamenů byla rovněž odcizena. Na místě zůstalo jen několik náhrobků a podstavců.

Za finanční podpory Evropské iniciativy pro židovské hřbitovy (ESJF), zaměřené na ochranu a zachování evropských židovských hřbitovů, a Ministerstva zahraničních věcí Spolkové republiky Německo se Federaci židovských obcí v ČR, vlastníku hřbitova, prostřednictvím Matany, a. s., po desetiletích podařilo navrátit hřbitovu základní důstojnost.

V rámci revitalizace byla vybudována nová ohradní zeď, jejíž základy byly nalezeny při terénním průzkumu, vznikla vstupní brána a před vstupem byla instalována informační tabule. Dalším krokem bude dokončení koruny kamenné zdi a vztyčení původních náhrobních kamenů, které byly rozesety po lese a dnes se nacházejí na ploše hřbitova, přičemž budou rovněž zdokumentovány.

Hosty slavnostního setkání přivítala Petra Vladařová z Matany, a. s., společnosti, která spravuje židovské hřbitovy ve vlastnictví Židovské obce v Praze a Federace židovských obcí v ČR, včetně hřbitova v Nečtinách. Vyjádřila radost a vděk všem, kteří se na obnově podíleli. Mezi přítomnými byli Philip Carmel, generální ředitel ESJF, Susanne Lindsay, vedoucí kulturního oddělení německé am-

basády, místostarosta obce Jiří Křemenák, který byl starostou v době hlavní revitalizace hřbitova, Michael Pelíšek, tajemník Federace židovských obcí v ČR, Jiří Löwy, předseda Židovské obce Plzeň, která tento hřbitov původně spravovala, Ondřej Fábera za společnost Postřelí a mnoho dalších hostů.

Philip Carmel v úvodu ocenil význam

mezinárodní spolupráce při revitalizaci hřbitova a připomněl, že setkání proběhlo před Jom kipur, v období bilancování a snahy o usmíření, což události dodalo symbolický rozměr. Místostarosta Jiří

Křemenák ocenil význam obnovy a zdůraznil, že nová zeď byla postavena za použití mnoha kamenů ze zrušených staveb na území Nečtínska. Chaim Kočí, předseda Chevra Kadiša ČR, rituální správce pohřebišť ŽOP a duchovní Židovské obce Karlovy Vary, připomněl nutnost zohlednit také rituální hledisko revitalizace a pásmo projevů zakončil recitací Žalmu 91. Součástí slavnostního dopoledne byla rovněž krátká prohlíd-

ka areálu a připomenutí rodiny Zentnerů, jejíž příslušník má na hřbitově zachovaný náhrobek. Po skončení oficiální části následovalo neformální setkání v regionálním muzeu.

Projekt dokazuje, že péče o památky má smysl nejen pro místní komunitu, ale i v širším mezinárodním kontextu. Všem, kteří se na revitalizaci a organizaci setkání podíleli, patří

upřímné poděkování, bez jejich úsilí a podpory by náprava stavu nečtínského hřbitova nebyla možná.

Více informací naleznete na webových stránkách esjf-cemeteries.org a památky.kehilaprag.cz.

JÁCHYM PEŠATA, Matana, a. s.

Zachráněné náhrobky. Foto H. Šimonová.

Vstup na hřbitov. Foto FŽO.

RATH

Detektívka o Nemecku v roku 1938

Pred Vianocami 2017 som sa (nespomínam si už ako) dozvedel o knihe, ktorá vyzerala zaujímavo z hľadiska etnológa aj milovníka detektívnej literatúry. Keď som sa ale v kníhkupectve pýtal, či majú *Mokrú rybu*, predavači reagovali spočiatku rozpačito, lebo mysleli, že sa jedná o hlúpy predvianočný žart. Román však vyšiel aj elektronicky a kúpil som si ho do čítačky. Tak som sa prvý, no zďaleka nie posledný raz stretol s mladým (a postupne dozrievajúcim) komisárom berlínskej kriminálky Gereonom Rathom, jeho spolupracovníčkou a budúcou manželkou Charly a ďalšími (ne)priateľmi z radov jeho kolegov aj berlínskeho podsvetia.

Na vysvetlenie, prečo píšem o tejto knihe (a vlastne o celej sérii), spomeniem, že situácia židovskej komunity v 30. rokoch minulého storočia nie je síce v centre autorovho záujmu, no v knihách o Nemecku tejto doby sa Židom nemožno vyhnúť a oni sa v rôznych súvislostiach objavujú v každom doterajšom príbehu tejto série.

MOKRÁ RYBA

Mokrú rybu ma zaujala a ja som si uvedomil, že rozpaký predavačov a nákup e-knihy boli pre mňa vlastne šťastím. Volker Kutscher totiž v pravidelných intervaloch produkoval ďalšie diely. Recenzovaný (zatiaľ posledný) *Rath* má poradové číslo 10 a tento počet by skôr či neskôr prerástol kapacitu mojej knižnice.

Mokrú rybu možno niekto spoznal v podobe filmového seriálu *Babylon Berlin*. Román (a seriál) na pozadí zložitého detektívneho pátrania približujú magickú atmosféru nemeckého veľkomesta v roku 1929. Ďalšie tituly (*Tichý zabiják*, *Goldstein*, *Spis Vaterland*, *Prvú padlí*, *Lunapark*, *Marlow*, *Olympia*, *Transatlantik*) tiež na pôdoryse detektívky rok po roku mapujú rastúci vplyv nacistickej ideológie na nemeckú spoločnosť. Každý diel možno čítať samostatne, pre plné pochopenie historického vývoja a osobností protagonistov je však dôležité poznať minulosť, na ktorú sa autor občas odvoláva.

RATH

Primárne sa jedná o detektívku, preto je nevyhnutné zvažovať, čo potenciálnym budúcim čitateľom prezradiť a čo pred nimi utajiť. Základom príbehu dielu *Rath*

je vyšetrovanie vraždy dvoch mladých chlapcov, ktorých spájalo členstvo v jednotke Hitlerjugend. Jedného z nich zastrelili, druhého krátko potom prebodli. Obe použité zbrane sa spájali s chlapcom, ktorý patril do rovnakej skupiny HJ. Fritze bol sirota a starala sa oň pôvodne Charly. Kvôli „nevhodným“ politickým názorom jej úrady zakázali styk s chlapcom. Nahradil ju vedúci tejto HJ, presvedčený nacistu Rademann. V prípade prvej vraždy použili jeho služobnú zbraň, ktorú ohlásil ako ukradnutú, pri druhom mŕtvom našli Fritzeho zakrvavenú dýku s jeho otlakami prstov.

Keďže obe boli členmi nacistickej organizácie, objavili sa dohady o politickom motíve vraždy. Vyšetrovanie preto namiesto kriminalistov prevzali orgány SS. Spočiatku podozrievali dorastencov z miestneho židovského futbalového klubu, ktorých členovia Hitlerjugend počas tréningu prepadli a zbili. Výsluchy, sprevádzané mučením, (a nové poznatky) však pôvodné podozrenie vylúčili. Vyšetrovatelia museli zohľadňovať, že z politických dôvodov nesmú v očiach verejnosti poškvrniť dobré meno nacistickej organizácie. Vlastné (neoficiálne) pátranie viedla aj Charly a jej priatelia. Pretože nájdené stopy boli pre úrady nepríjemné, Charly zatkli a poslali do ženského tábora. Vrátila sa odtiaľ s jazvou na tvári po údere bičom, ktorý jej uštedrila jedna z dozorkyň.

POKRAČOVANIE PRÍBEHU

Dej knihy sa odvíjal vo viacerých líniiach: Gereon Rath sa pohyboval v Nemecku ilegálne, pričom úkryt mu ponúkol bývalý primátor Kolína a budúci (západonemec)ký premiér Konrad Adenauer. Objavuje sa aj motív pomsty za smrť amerického (židovského) mafiána Goldsteina, ktorého zavraždili počas pobytu v Nemecku. Dôležitý je aj príbeh Fritzeho lásky k Hannah Singerovej. Toto židovské dievča najskôr zavreli do bláznovca a neskôr ho

„v sanatóriu“ Wittenau zavraždili. Fritzeho, ktorý bol podozrivý s oboch vražd, skrýval židovský mladík Theo. Paradoxne sa spoznali vďaka spomenutému napadnutiu mladých židovských futbalistov, na ktorom boli prítomní obaja (hoci každý na inej strane).

KRIŠTÁĽOVÁ NOC

Kniha (a možno aj celá séria) vyvrcholila počas krištáľovej noci z 9. a 10. novembra 1938. Do týchto dní Volker Kutscher umiestnil dramatické rozuzlenie príbehu. S priam bolestivou presvedčivosťou opísal úradmi iniciované a podporované násilie, oficiálne interpretované ako „spontánne prejavy spravodlivého hnevu ľudu“. Oficiálne predstavovali reakciu na smrť nemeckého diplomata Ernsta vom Ratha, ktorého 7. novembra 1938 zastrelil v Paríži 17ročný židovský mladík Herschel Grynszpan.

Autor kombinuje plastický opis nacistických násilností na židovských obyvateľoch a ich majetkoch s niekedy priam naivnými reakciami obetí, ktoré sa odvolávali na formálne platné zákony a verili v pomoc polície. Tieto udalosti netvorí samoučelné „umelecké pozadie“, pretože autor do nich rôznym spôsobom zakomponoval vyriešenie príbehu. Násilnosti niektorých protagonistov tragicky poškodili, iným skomplikovali starostlivo pripravené plány, ďalším naopak (paradoxne, ale logicky) pomohli...

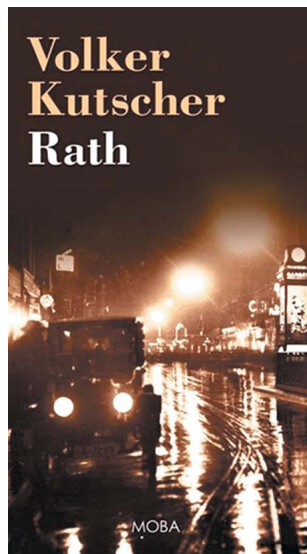
POST SCRIPTUM

Na webovej stránke kníhkupectva Martinus má budúcich čitateľov prilákať slogan „Velkolepé finále jedinečné románové série“, ktorý naznačuje jej ukončenie. Záverečné riadky knihy však otvárajú priestor, ktorý sľubuje ďalšie pokračovanie...

Pokúsil som sa vyvolať záujem o romány Volkera Kutschera a pritom neprezradiť nič, čo by odhalilo totožnosť páchatel'ov. Verím, že sa mi podarilo motivovať aspoň pár čitateľov, aby siahli po *Rathovi* (a ďalších knihách tejto série).

PETER SALNER

Volker Kutscher: *Rath*, Moba 2025. 680 strán, cena 28,15 EUR.

DOPIS PRO DAVIDA

O dokumentárním filmu režiséra Toma Šovala

V rámci festivalu izraelských filmů Kolnoa, jenž se letos konal již podeváté, tradičně v říjnu a v kině Pilotů, byl uveden dokument s názvem *Dopis pro Davida* (*Michtav le-David*). V roce 2024 ho natočil režisér a scenárista, pedagog Filmové a televizní školy Sama Spiegelera Tom Šoval (v anglické transkripci Shoval). Jeho „dopis“ je příběhem dvou bratrů dvojčat, jejichž osud se před třinácti lety protnul se Šovalovou prací. Tehdy si neherce Davida a Ejtana Cuniovy, kteří žili v kibucu Nir Oz, vybral pro svůj film *Mládí*. Dokument začíná záběry z castingu, při kterém tehdy 22letí sourozenci vyprávějí o svém vztahu – jak jsou si nesmírně blízcí, jak jeden druhému čtou myšlenky, jsou si navzájem oporou a jeden bez druhého si nedovedou život představit. Právě takto výjimečně propojené sourozence tenkrát režisér potřeboval a Cuniovi si pak ve snímku, který pojednával o tom, jak se bratři snaží pomoci rodičům v tíživé finanční situaci i za cenu toho, že spáchají zločin, skutečně zahráli. Šoval během natáčení půjčil Davidovi kameru s tím, že si může doma točit, co se mu zlíbí. Tyto dvě události (herecké angažmá a domácí kamera) jsou pro dokument velmi důležité.

ÚTOK

Jak asi není třeba připomínat, kibuc Nir Oz byl při útoku teroristů z Hamásu 7. října 2023 nejhůře zasažen, zavražděna nebo odvečena do Gazy byla čtvrtina jeho obyvatel. Mezi nimi i David Cunio s manželkou a dvěma malými dcerkami a také jeho mladší bratr Ariel. Ejtan Cunio se ženou a dětmi se zamkli ve svém domku v bezpečnostní místnosti, a když útočníci dům podpálili, nemohli otevřít rozpálené bezpečnostní železné okenice a během hodin ve žhavé kleci se málem udusili. Nakonec se dostali ven a dočkali se pomoci. Rodina Davida Cunia strávila v Gaze 52 dní, pak se během první vlny propouštění rukojmích dostala na svobodu Davidova žena Šaron s dcerami. David a Ariel zůstali v Gaze.

Režisér nechává Ejtana popsat, co se stalo, nepoužívá známé drastické záběry,

kteří si teroristé při vraždění a ničení sami pořizovali. Ejtan mluví, občas vyprávění kvůli pláči přerušuje, v jeho slovech je stále patrné rozčilení, strach, zlost na to, že nedokázal dříve otevřít okno a ulevit svým dětem a manželce, které v kouři omdlévaly stejně jako on sám. Popisuje jen své zkušenosti, neříká žádné zprostředkované informace, nevyjadřuje žádné emoce vůči teroristům. Procházíme s ním vypáleným domem, zpusťšeným kibucem, prožíváme s ním znovu hrůzné chvíle... Tyto záběry se prolínají se scénami z filmu *Mládí* i z jeho natáčení, mezi nimi ta, kdy režisér říká chlapcům, aby svůj vztah demonstrovali v následujícím výjevu: Jeden bratr po-

Ejtan (vlevo) a David Cuniovi, záběr z filmu *Mládí*, 2013.

táhne z cigarety, druhý vyfoukne kouř, a pak si role obrátí... Je temnou ironií, že zločin, který bratři ve filmu spáchají, je únos – únos mladé dívky, za kterou žádají výkupné.

Tom Šoval v dokumentu nechá hovořit i rodiče bratrů, kteří vyprávějí, jak přijeli do Izraele roku 1988 z Argentiny, mluví též Davidova žena, která popisuje měsíc a půl v zajetí, kdy žili s manželem a dětmi s omezeným přístupem k vodě a jídlu v jedné místnosti. Šaron doufá, že Davidovi myšlenka na to, že se má ke komu vrátit, někde v tmavém tunelu pomáhá. Všichni Davidovi a Arielovi příbuzní jsou stále duchem se zajatci. Ejtan říká, že chvílemi nemůže dýchat a dusí se, obává se, že si David musí myslet, že on, tedy bratr dvojče, a jeho rodina zahynuli, protože poslední zpráva, kterou David od Ejtana měl, bylo volání o pomoc.

DOBA PŘED

K nejpůsobivějším výjevům dokumentu patří ty, které David Cunio natočil v roce

2012 na zmíněnou ruční kameru a které si Tom Šoval prohlédl teprve v roce 2024. David s ní zachytil život v tehdejší kibucu, skromné přízemní domky s „klasicky“ izraelským, tedy spíše jednoduchým vybavením, okolní pomerančové sady, louky, všechny sourozence Cuniovy a jejich rodiče, očividně harmonickou rodinu, v dobré náladě. Natočil i své přátele, mimo jiné Širi Bibasovou, krásnou a jemnou mladou ženu, kterou o jedenáct let později únoscí i s jejími malými synky zavraždí, vidíme i další obyvatele kibucu, kteří už nejsou naživu. Jsou to výjevy jako z jiné planety, záběry na obyčejné mladé lidi, kteří očividně netouží po ničem jiném než vést normální život.

Šovalův dokument není politickou analýzou, soustřeďuje se na příběh jedné rodiny, na vzájemná pouta mezi rodiči a dětmi, manželi, sourozenci, na to, co pro ně znamenal teroristický útok, jenž v podstatě ukončil vše, čím předtím žili. Je to nesmírně intenzivní a současně citlivý a křehký film, který ale také naznačuje, že rána, již Izraelci 7. října utrpěli, těžko někdy odezní.

Ještě před promítáním oznámil ředitel festivalu, že protagonisté filmu, který má otevřený konec, přežili. David i Ariel se vrátili v půlce října domů, záběry z jejich návratu lze dohledat na internetu. Režisér Tom Šoval plánuje pokračování dokumentu a lze si snadno představit, že bude mít co točit.

Když Lukáš Příbyl natáčel svůj dokument o zapomenutých transportech českých Židů do Pobaltí, zaznamenal slova jedné přeživší, která vzpomínala, že k nim po osvobození přijel ruský voják na koni a oznámil: „Válka skončila, můžete domů.“ Vydala se na zpáteční cestu a ve frontě na polévku někde na nádraží v Polsku se dozvěděla, že jídlo se tu Židům nedává. Diváka po zhlédnutí filmu *Dopis pro Davida* napadá – je samozřejmě nesmírné štěstí, že Ariel a David Cuniovi přežili, ale může tak pronikavá bolest, takové utrpení, jaké způsobily vraždění, únosy a věznění obětí i jejich blízkým, jen tak zmizet? Jak tihle lidé asi vnímají, když jsou označováni za původce zla? Třeba by si to uvědomili i studenti FAMU a dalších vysokých škol, kteří volají po bojkotu Izraele. Ale ti by se Šovalovým dokumentem asi neztráceli čas... (am)

ALIJA DO IZRAELE

Ukázka z autobiografické knihy Dity Krausové Odložený život

ŠA'AR ALIJA

Když loď přistála v Haifě, právě svítalo. Uviděli jsme ranní slunce osvětlující nádherné město šplhající po svahu hory Karmel. Byl to úchvatný pohled. Dopluli jsme do Izraele.

Otův bratranec Pepík, díky němuž jsme měli na lodi kajutu, nás očekával v přístavu. Když nás zahlédl, začal nám nadšeně mávat. Na břeh jsme se však dostali až pozdě odpoledne. Jednak proto, že jsem nijak nespěchala, jídlo v jídelně bylo tak vytečené, a navíc nás opět čekala dlouhá fronta na registraci a celní prohlídku. Ano, a také nás posypali DDT. Noví přistěhovalci ze severní Afriky považovali dezinfekci DDT za největší urážku a potupu. Tvrdili, že jen oni byli takto uráženi, zatímco Evropané se tomu prý mohli vyhnout. Ani Pepík,

který měl známé mezi přístavním personálem, nám nemohl tyto formality pomoci urychlit. Živil se jako taxikář, a tak se musel brzy vrátit zpět do práce. Slíbil ale, že za námi opět přijede.

Když jsme všim prošli, odvezlo nás nákladní auto do stanového tábora jménem Ša'ar alija na úpatí Karmelu. Bylo 16. května, den narozenin mého dědečka. Co by si jen on, vášnivý sociální demokrat, pomyslel o své vnučce, jež se chystala žít v sionistickém židovském státě?

Ubytovali nás ve stanech. V našem bylo deset železných postelí, které stály na holé zemi. Stan jsme sdíleli s Pavlem, Evou, její matkou, Paťou, Mankou a dvěma dalšími přáteli. V táboře bylo kromě stovek stanů také několik dřevěných chat, kuchyň, kancelář, provizorní nemocnice, několik toalet a umývárna. Venku byl navíc ještě dlouhý žlab s kohoutky, v němž však tekla jen vlažná voda. Celý tábor byl obehnan drátěným plotem a lidé z něj směli odejít jen s příbuznými nebo se

souhlasem vedení. Třikrát denně se zdarma rozdávalo jídlo. K obědu byla polévka, guláš nebo karbanátek s přílohou, to celkem ušlo. Ale ke snídani a k večeři jsme dostávali pita chléb a tahini, sardinky, olivy a něco, čemu se říkalo chalva. To se nám zdálo divné, protože jsme to neznali. Usoudili jsme, že to je vyrobené

Imigrační tábor Šaar alija poblíž Haify, 1949.

z krystalizovaného medu. Chutnalo to trochu jako karamel.

Když měl člověk více nádob, mohl si dát sladkou chalvu odděleně od oliv a sardinek. Když ne, tak se mu všechno v jedné misce smíchalo. Problém naší rodiny nespočíval v nedostatku misek, ale v nedostatku rukou, které by nádoby odnesly. Pro jídlo šel totiž vždy jen jeden z nás, druhý hlídal Petříčka.

První noc v Ša'ar alija bylo velice horko. Vál horký a suchý chamsin, izraelská verze větru sirocco. Uprostřed noci nám náhlý nápor větru odnesl kus vrchní plachty stanu a dovnitř se začal řínout déšť. Přenesli jsme postele co nejdál od otvoru, ale usnout už jsme stejně nedokázali.

Od chvíle, kdy jsme přijeli, stál Ota celý den u brány tábora a čekal tam na mého strýčka Ernsta Benjamina, je muž jsme před odjezdem poslali telegram, že přijedeme, a hned po našem příjezdu jsme poslali druhý, že už jsme dorazili. Netušili jsme, že se stal

v mezidobí policistou a nedostal dovolenou. Neměl, jak nám to sdělit. Neměli jsme žádný telefon ani poštovní adresu. Pro všechny naše přátele už mezitím přijeli jejich izraelští příbuzní.

Jedinou úlevou nám v táboře byly odpolední návštěvy bratrance Pepíka, který nám každý den nosil pár mincí ze svého výdělků a jednu nebo dvě lahve ovocné šťávy.

Očekávali jsme s Otou možná naivně, že nám buď Pepík, nebo můj strýček Benjamin poradí, kde bychom se měli usadit a kde hledat práci. Pepík s námi soucítí. Byl také velice nadšený a šťastný, že má blízko příbuzné, když byl v Izraeli tolik let jediným členem velké Krausovy rodiny. Říkal Otovi „krev mé krve“, což se stalo pro naše přátele jeho přezdívkou, když o něm byla řeč. Avšak „krev mé krve“ nám poradit nedokázal.

Po deseti dnech čekání jsme poslechli čísi radu, abychom se přemístili do tábora jménem Pardesija, kde by měly panovat lepší životní podmínky. Hned následující ráno jsme se vyšplhali s Petříčkem, našimi zavazadly a několika dalšími neznámými olim na otevřený nákladák a odjeli do Pardesije.

PARDESIIJA

Pardesija byl stanový tábor, podobný tomu, který jsme právě opustili. Také tam byl plot a žlab s kohoutky. V plotu však zela díra a lidé skrze ni bez potíží odcházeli a přicházeli. Nedaleko tábora byla autobusová zastávka. Ota prolezl dírou v plotě, vmáčkl se spolu se řvoucím a strkajícím se davem do autobusu a odjel do Tel Avivu. Odtud pak do Jaffy, kde konečně navštívil mého strýce.

Strýček Benjamin a teta Hadassa byli rádi, že se s ním seznámili, ale praktickou pomoc ani radu, kde se ubytovat, jsme od nich nedostali. Strýček žil od svého příjezdu v roce 1940 až donedávna v kibucu, kde se oženil a měl dvě malé děti. Ve městě se teprve usazovali. Ačkoli byl zkušený právník s titulem JUDr., musel přijmout místo u policie a měl co dělat, aby uživil rodinu. Bydleli ve dvou pokojích v polovině bytu v nedostavěném arabském domě. Druhou polovi-

nu obývala velká bulharská rodina nových olim, jež si zabrala kuchyň. Na tetu zbyla místnůstka se sprchou, kde vařila na dvou petrolejových vaříčích postavených na dřevěných stoličkách. Každý pátek ze své „kuchyně“ všecko odstranila, aby se mohly obě rodiny osprchovat. Bylo jasné, že ani od nich nemůžeme čekat pomoc.

Doufali jsme, že nám tedy pomůže strýc Adolf, který žil už léta v Izraeli a měl styky v politických kruzích. Snažil se nám poradit, onemocněl však a o pár měsíců později se odstěhoval k dceři do Švýcarska.

Složitou situaci nám nakonec pomohli vyřešit naši přátelé, Eva, Pavel a Evina matka, kteří se z tábora přestěhovali do vesnice Ša'ar Chefer blízko Netanje. Poradili Otovi, aby si koupil velkou motyku s krátkou násadou zvanou turyia, s níž zde všichni pracovali. Každý den se pak s Pavlem nechali najímat jako zemědělská dělníci. Ráno si stoupli s několika dalšími lidmi k vesnickému silu, kde si místní zemědělci najímali námezdní síly. Většinou pracovali v citrusových sadech, kde okopávali stromy.

Ve skutečnosti se nejednalo o opravdové zemědělce. Byli to bývalí obchodníci, právníci či průmyslníci, kteří uprchli před válkou z Československa či Německa a za vstupní víza do Palestiny, kde tehdy stále ještě vládli Britové, zaplatili ohromné částky. Nyní stáli a pozorovali své najaté zaměstnance, zda nezahálají a nenarovnávají hřbety. Než Otovi na konci dne vyplátili ubohou mzdu, ještě s ním handlovali o polední přestávce. Chtěli mu strhnout čtvrt hodinu, co seděl na schodu a jedl svačinu.

Já jsem po celý den zůstávala s Petříčkem v obrovském táboře. Stan jsme sdíleli s neznámými lidmi. Podmínky v táboře byly nesmírně nehygienické. I v tomto táboře nebyla podlaha, železné postele stály na zaprášené zemi. Než jsem došla s jídlem z kuchyně do stanu, bylo pokryté mouchami. Dítě se brzy rozstonalo. Nejdrív dostalo průjem, potom infekci do ucha. Mělo

horečku, nejedlo, nemohlo spát a neustále plakalo. Byla jsem zoufalá. Neměla jsem jinou možnost než požádat o pomoc své příbuzné v Jaffě.

Teta byla absolutně báječná. Okamžitě pochopila to, co já jsem si neuvědomila: že je život Petříčka v nebezpečí. Přijala mě s dítětem do jejich bytu. Ze dvou pokojů, které obývali, byl jeden průchozí, bez okna. Tam spali oba dospělí. Mě s Petříčkem uložili ve druhém pokoji, k mému bratranci Doronovi a sestřenicí Edně.

Teta s námi také zašla na polikliniku Kupat Cholim, kde jsme spolu s desítkami dalších nemocných dětí čekali, až přijdeme na řadu k dětskému lékaři. Byl to rok ohromné vlny nově pří-

Letecký pohled na dnešní Pardesiji. Foto archiv.

chozích, hlavně ze severní Afriky, a zdravotní systém, nepřipravený na takové množství lidí, se pod přetlakem hroutil. Nebylo dost lékařů, sester ani nemocničních lůžek. Abychom vůbec dostali pořadové číslo k lékaři, vstala teta před rozbřeskem a vystála na něj na poliklinice frontu. Vrátila se okolo sedmé s číslem devět nebo dvanáct a šla vypravit vlastní děti do školky a školy. Můj malý bratranec Doron chodil do druhé třídy a ani ne tříletá Edna do mateřské školky. Potom mě teta doprovodila s nemocným dítětem zpátky k lékaři, jenž mluvil jenom hebrejsky, a já jsem se s ním proto sama nemohla domluvit.

Při první návštěvě propíchl lékař Petrovi ušní bubínek, což zmírnilo tu nejhorší bolest. Ukázalo se však, že se ještě ke všemu nakazil také spalničkami. Lékaři pacienty doma nenavštěvovali, takže jsme tam musely Petříčka denně nosit a celá procedura se stáním ve frontě na číslo, vypravováním bratrance a sestřenky do školy a školky

a vracením se za námi a čekáním na klinice se opakovala den za dnem. Po každé to zabralo celé dopoledne. Malá Edna se samozřejmě spalničkami nakazila také, ale její nemoc měla lehký průběh. Nakonec se Petr uzdravil a my jsme mohli začít uvažovat o tom, že se někde usadíme a začneme nový život.

Zatímco jsem bydlela v Jaffě, Ota se ubytoval ve vesnici, kde s Pavlem každý den pracovali. Pronajal si tam pokoj v domě starší vdovy. Místo nájemného za ni dělal práce na dvoře a na zahradě. Nejenom tedy, že přes den pracoval na slunci se svou turyiou, ale od pozdního odpoledne do setmění musel vykonávat ještě těžší práce. O víkendech jezdil za námi do

Jaffy, s pytlím rajčat nebo okurek, které mu jeho zaměstnavatelé prodávali se slevou. Oba nás trápilo, že tetu s její rodinou obtěžujeme. Čtyři dospělí a tři děti spali ve dvou místnostech, z nichž jedna neměla ani okno.

Vzpomínám si na své zklamání, když nás s Otou strýček Benjamin provázel po Tel Avivu. Pobřeží

bylo plné odpadků, v zašlých kioscích se prodávala limonáda. Na hlavní třídě byly špinavé výlohy, které vystavovaly hromady nevábneho zboží. Podél úzké silnice, po níž jsme jeli ze stánového tábora do Tel Avivu, jsme viděli ladem ležící půdu plnou plevelů a trní. Dnes to tam vypadá úplně jinak. Moderní budovy, mnoho parků a spousta zeleně.

Po několika týdnech, v polovině července, přišel Ota s dobrou zprávou, že pro nás našel ubytování. Vesnický výbor postavil v Ša'ar Cheferu pro nové olim šest dřevěných prefabrikovaných chat k pronájmu. A tak jsme vzali Petříčka, jenž byl zase zdravý, a odjeli do Ša'ar Cheferu blízko Netanje.

Ukázka z knihy Odložený život. Skutečný příběh osvětimské knihovnice, již roku 2018 vydalo pražské nakladatelství Ikar, pochází ze IV. části (str. 230–235). Vzpomínku na Ditu Krausovou publikujeme na straně 20.

ZA DITOU KRAUSOVOU

(12. 7. 1929 – 18. 10. 2025)

Poté, co jsem na začátku devadesátých let začala pracovat v tomto měsíčníku, mě kromě mnoha jiných zajímavých a příjemných věcí naprosto ohromila bezprostřednost, s níž se ke mně chovali noví známí a nové známé. Řada z nich byly dámy ve věku 60, 70 až 80 let, které v dětství a mládí poznaly atmosféru a noblesu první republiky a pak strmý pád do hrůz nacismu a komunismu. Nebyla jsem už žádný teenager, ale přesto ke mně přistupovaly s až mateřskou vlídností – či naopak kritičností k mému zevnějšku (doplňkům, botám atd.). Poznámka paní Aničky Langerové (vdovy po Františku Langerovi, v Paříži vyučené modistky), která si při pohledu na mou větší kabelu jen znechuceně odfrkla a utrousila „Jako pošťák...“, patřila k těm nejmírnějším.

Dita byla jiná. Ač i ona vypadala, že by něco ráda poznamenala, byla zdrženlivější. Do Prahy jezdili Krausovi z Izraele od 90. let na návštěvy, poté na delší pobyty,

Rodiče Elisabeth a Hanuš Polachovi s Ditou, 30. léta.

a pak, po smrti manžela, spisovatele Oty B. Krause, Dita sama a vždy na několik měsíců. Když jsem ji poznala (a chvíli trvalo, než jsme se spřátelily), pečovala nejen o svou domácnost, ale vypomáhala také synovi, jenž trpěl psychickými problémy a žil s manželkou a dětmi v Americe (posléze se i on s rodinou vrátil do Izraele).

Dita Krausová, roz. Polachová, z vážené pražské židovské rodiny, se musela vypořádat s nejtěžšími ranami, jaké si člověk dovede (nebo ani nedovede) představit. Zažila nacistickou perzekuci, věznění v terezínském ghettu, deportaci do Osvětimi-Březinky, odkud byla vybrána pro otročskou práci v Hamburku. Nakonec skončila v Bergen-Belsenu, kde ji osvobodila britská armáda. V holokaustu byli zavražděni její nejbližší, zůstala sama s babičkou, otcovou matkou, která jako zázrakem přežila v Terezíně.

Po komunistickém puči odjela s manželem do Izraele, doufali, že v židovském

státě vychovají děti, které nepoznají antisemitismus. Musela se vypořádat se zhoubnou nemocí dcery a její smrtí ve 20 letech, později s předčasným odchodem syna, se skolem milovaného manžela,

Dita Krausová, jak si ji budeme pamatovat.

s nímž žila 60 let a o něhož se, když onemocněl, neustále starala. Po pogromu 7. října se obávala o samotné přežití Izraele.

Ale lidé, kteří ji znali, na ni určitě nevzpomínají jako na někoho, kdo by si stále připomínal své útrapy, ale jako na čínorodou, energickou a elegantní ženu, která milovala společnost, měla široký rozhled a originální postřehy a ze svých životních zkušeností dovedla vybírat i ty veselé.

Po Otově smrti začala pečovat o jeho autorskou pozůstalost, systematicky dohlížela na vydávání knih, které nestihl sám vydat, a hlavně začala sama psát. Postupně se stala v rodné zemi známou osobností, a když vyšel román španělského novináře Antonia G. Iturbeho *Osvětimská knihovnice*, jenž je inspirován jejím osudem a byl přeložen do řady jazyků, seznámili se s jejím osudem i čtenáři v mnoha evropských zemích. Účastnila se veřejných připomínek obětí holokaustu, byla zvána na přednášky do škol, na prezentace knihy či na konferenci. Pozvání neodmítala – nejen proto, že pokládala své svědectví za důležité, že ji vedla snaha mluvit o tom, jak je důležitá tolerance vůči menšinám a odolnost vůči nenávisným ideologiím, ale i proto, že měla upřímně ráda mladé lidi. Domnívala se, že tolerance by se měla vyučovat ve škole.

Byla pyšná na své vnuky a jejich děti, hluboce prožívala jejich starosti a radovala se z jejich úspěchů. Přeložila pro ně do angličtiny své vzpomínky a měla radost, že je v malém nákladu ještě stihla vydat.

Milovala Prahu a díky Otovi ji měla spjatou s mnoha literáty, jeho kolegy – s Jiřím Kolářem, Josefem Škvoreckým, Josefem Hiršalem, Pavlem Fischlem a jeho

první manželkou, Janou, roz. Krejcarovou, dcerou M. Jesenské. Dovedla o nich pěkně vyprávět, mnohé vzpomínky zařadila do knih *Život s Otou* a *Odložený život*. S chutí také jezdila do Náchoda, odkud pocházela Otova maminka Marie, roz. Strassová, a kde dosud žije jeho sestřenic Věra Tomanová, s níž si byly velmi blízké. V Izraeli jí kromě Netanji a její pláže, z níž se až do vysokého věku choďovala koupat, přirostla k srdci vesnice Roš Pina v Horní Galileji, kde si s manželem koupili domek a trávili v něm prázdniny s dětmi (Ota pak popsal místní svérázné obyvatel v knize *Obchodník se sny a jiné galilejské povídky*).

Kreslit ji naučila Friedl Dicker-Brandeisová v terezínském ghettu (v Židovském muzeu se zachovaly Dityny obrázky z roku 1943) a od malířky Pavly Mautnerové pochýtila techniku gravírování do černého skla. Nejraději zobrazovala květiny, především ty luční (naleznete je na stránce www.ditakraus.com). Milovala hudbu a i v pokročilém věku navazovala nová přátelství – byla to pro ni vzpruha i dobrodružství.

Ještě loni v létě, když jí bylo 95 let, sice trpěla zdravotními problémy, ale zdálo se, že je celkem zvládá. O rok později byla si-

Dita se synem Petrem Šimonem (vlevo) a Ronnym (na klíně), dcerou Michaelou a manželem Otou, 1964.

tuace jiná. Když se její stav prudce zhoršoval, odvezl ji vnuk počátkem července do Jeruzaléma, do péče rodiny. Snad k ní ještě dolehla zpráva o příměří a propuštění rukojmích z Gazy.

Dita zemřela v sobotu 18. října. *At' nás provází a inspiruje vzpomínka na její životní sílu.*

(am)

IZRAEL: Po válce? Úplně ne

Někdy si autor naběhne, i když pro jistotu napíše, že prognózovat vývoj je obtížné. Takto jsem v říjnovém *Rch* uvedl, že konec války v Gaze není na obzoru. A vida, už 10. října začalo platit příměří, které prosadil americký prezident Trump s podporou blízkovýchodních aktérů, jako jsou Egypt, Turecko či Katar. Znamená to tedy konec války? Počátek cesty k solidnímu soužití, ba míru? To ještě zdaleka ne. K míru, jak si ho představujeme, je skutečně zatím daleko.

V pátek 10. října skončila válka ve své intenzivní podobě. Izrael přerušil ofenzivu v Gaze zahájenou v září a stáhl z měsítní vojáků. Donald Trump přijel do Jeruzaléma, kde s pompou hovořil v Knesetu, dohodu uvítal i premiér Netanjahu, jenž biblicky ohlásil „čas míru“, který užíval po „čase války“. Potom se blízkovýchodní státníci – i s Trumpem, ale Netanjahu nepřijel – sešli v egyptském Šarm aš-Šajchu. Jenže pocit konce války byl brzy narušen záběry z Gazy ukazujícími hamásovcem, jak dělají „pořádek“ (veřejně zastřelili přes třicet lidí).

Je skoro nemožné předvídat, jak dlouho a v jaké podobě příměří vydrží. Je těžké uvažovat, že by se přeměnilo v mír. Ale oproti dosavadním krátkodobým příměřím (konec listopadu 2023 nebo leden 2025) má velkou výhodu. Stojí za ním i Egypt, Turecko či Katar, takže pokud ho Hamás poruší (třeba už 19. října palbou na izraelské vojáky), podráždí dohodu, za kterou ručí i regionální mocnosti, čímž je dráždí.

Takže nedělejme prognózy. Podívejme se spíš na mozaiku informací, analýz či postřehů, které se objevily v izraelských médiích.

RUKOJMÍ JSOU NA SVOBODĚ

Začneme samotným Trumpovým plánem a dohodou, jež z něj vzešla. Obsahuje 20 bodů, ale těch základních, které lze už teď jakž takž hodnotit, je méně.

První dva body říkají, že Pásmo Gazy se stane deradikalizovanou zónou bez terorismu, která nebude ohrožovat sousedy, zato bude přebudována ve prospěch

jejich obyvatel. To zatím zní jako „čestné pionýrské“.

Konkrétní a měřitelné jsou další tři body. Izraelské síly se stáhnou na „dohodnutou linii“. To je důležité. Znamená to, že neustoupí úplně z Pásma, ale prozatím si ponechají kontrolu v jeho pohraničí (i nad „filadelfským koridorem“, kudy se dříve pašovaly zbraně pro Hamás).

Dále: Během 72 hodin od chvíle, kdy dohodu přijme Izrael, budou vráceni všichni rukojmí – živí i již mrtví. Co se týče živých rukojmích, stalo se podle dohody, což je prioritní. Co se týče ostatků mrtvých, tam to drhlo, ale zde by šlo

Vitání izraelských rukojmích, dvojčat Galilho a Ziva Bermanových, kteří byli propuštěni ze zajetí Hamásu v Gaze. V neděli 19. října se vrátili domů do kibucu Bejt Guvrin.

i trochu věřit Hamásu, že ostatky neměl pod kontrolou natolik jako živé rukojmí (uvidí se během dnů či týdnů).

Izrael za to vše propustí 250 palestinských vězňů odsouzených na doživotí, což je eufemismus pro teroristy „s krví na rukou“, jak píší izraelská média (doživotí se dává těm, kteří vraždili). A také 1700 obyvatel Gazy zatčených po 7. říjnu 2023. I toto už nastalo, aspoň z notné části. V dohodě je klauzule „jakmile budou propuštěni všichni rukojmí“, což by mělo platit i pro ostatky již zemřelých.

Další body rozebírají věci jako amnestii pro hamásovcem, kteří se zřeknou násilí, humanitární pomoc pro Gazu a správu Pásma technokratickým palestinským výborem pod dohledem mezinárodní Rady míru (v čele Trump, pak tam budou osobnosti jako Tony Blair).

Zcela kruciólní je bod 13 o demilitarizaci Gazy. Hamás souhlasí, že nebude mít žádnou roli ve správě Pásma. Že veš-

kerá vojenská, teroristická a útočná infrastruktura včetně tunelů bude zničena. Po-
daří se to podle dohody? Na to by asi nikdo velké peníze nevsadil, ale Trump má své páky: nebude-li dohoda Hamásem plněna, nevymohou-li ji ani mezinárodní síly včetně palestinských policistů, může dát Izraeli zelenou, aby Hamás ničil svou ofenzivou.

HAMÁS V DILEMATU

Vidíme tedy, že Trumpem prosazená dohoda o příměří je značně nejistá a riziková. Proč na ni Izrael tak ochotně přistoupil? Proč ji Netanjahu tak chválí a oceňuje? Jednak je to samozřejmě proto, že dohoda skutečně vedla k rychlému propuštění rukojmích a oslabení hrozby Hamásu, tudíž ji Bibi může prezentovat jako vítězství.

Ale i proto, že má výrazné strategické pozadí. O tom napsal Avi Issacharoff zajímavý text na web Ynet. Podle něj není Trumpův plán příznivý pro Hamás hlavně proto, že od něj vyžaduje, aby se formálně vzdal toho, co z něj dělá Hamás – svých zbraní. Identita Hamásu spočívá v tom, že je silou odporu (Hamás je v arabštině akronym pro Islámské hnutí odporu), což beze zbraní moc nejde.

A pak je tu možná ještě důležitější moment. Trumpův plán postavil Hamás do dilematu, jež

je podobné tomu, kterému čelí Hizballáh v Libanonu. Velký tlak na přijetí plánu vycházel přímo z blízkovýchodního světa – z Kataru a Turecka, kde je dominantním ideologickým proudem Muslimské bratrstvo v kultivované podobě, i dalších arabských zemí. Jinými slovy, vedení Hamásu v Dauhá i v Gaze pochopilo, že podporují-li Trumpův plán i tyto země, nechává to režimy typu Hamásu či Hizballáhu bez větší regionální podpory vůči Izraeli.

Uhrnem: Hamás se při rozhodování, zda plán příměří přijme, či nepřijme, ocitl v tlaku. Pokud řekne ano, v principu přestane být Hamásem. Pokud řekne ne, a to ve chvíli, kdy Bibi už plán otevřeně přivítal, bude označen za největší překážku zastavení války v Gaze.

Ať si o Trumpovi a Netanjahuovi myslíte cokoli, na tomto mají velkou zásluhu.

ZBYNĚK PETRÁČEK

ŠIROKÁ ALIANCE ...a další události

/Vybráno z českých médií/

O Terezínu dlouho mlčel. O svém dětství psát nechtěl, sám říkal, že trauma bylo příliš silné. Teprve s odstupem let, a zejména ve svých pamětech *Moje šílené století*, otevřeně popsal, co znamenalo vyrůstat v ghettu. Do jeho próz se však téma nesvobody, strachu a hledání důstojnosti promítalo nepřímo od samého začátku. Postavy jeho knih – lidé svíraní totalitním systémem, hledající pravdu a morální pevnost – nesly v sobě ozvěnu zážitků, které Klíma prožil jako malý chlapec mezi zdmi Terezína. „Viděl jsem smrt zblízka, a proto jsem si celý život vážil i těch

László Krasznahorkai. Foto L. Szilágyi.

nejmenších projevů svobody,“ vzpomínal později. Terezínská léta Ivana Klíma znamenala na celý život. Jeho příběh nám dodnes připomíná, že svoboda není samozřejmost a že o ni nesmíme nikdy přestat usilovat. (Medium.seznam.cz, 4. 10.) ■■ „Ivan Klíma rozhodně mohl odejít s klidným pocitem, že pro nás udělal maximum. Obhajoval pro nás svobodu, i když to znamenalo ztratit svou vlastní. Svědčil osudem, kam vede antisemitismus a jakákoli kolektivní nenávist. Vyprávěl o tom a psal. Vzpomínková kniha *Moje šílené století* by měla patřit k základní literatuře,“ napsal o nedávno zesnulém spisovateli Ivanu Klímovi v *Respektu* jeho šéfredaktor Erik Tabery. (6. 10.) ■■ V úterý 30. září odpoledne se na zahradě u Kendeho vily v Českých Budějovicích, prohlášené za kulturní památku, konala první sousedská sklizeň jablek a moštování, které organizovala společnost Post Bellum – Paměť národa. U zdi zahrady jsou informační plakáty s pamětníky, jejichž vyprávění v uplynulých letech spolupracovníci organizace zachytili. Společnost se stará o vilu po zdejší rodině židovského podnikatele Josefa Kohna Kendeho, jejíž členové zahynuli za druhé světové války při holocaustu v koncentračních táborech. Pořádá v ní besedy, výstavy a komentované prohlídky, z nichž jednu v době česání jablek a moštování vede badatel Jan Ciglbauer, autor či spoluautor knih s historickou tematikou. (Prachaticky,

Strakonický, Českokrumlovský deník, 4. 10.) ■■ Není to poprvé a bohužel ani naposledy, kdy se část českého akademického prostředí nechá strhnout módní povrchní vlnou, která nemá s rozumem, historií ani elementární spravedlností mnoho společného. Tentokrát se v den druhého výročí brutálního útoku palestinského hnutí Hamás na izraelské civilisty na českých univerzitách objevily palestinské vlajky a protivládní hesla namířená proti Izraeli. A to je opravdu smutný obraz stavu našich vysokých škol. Neschopnost odlišit oběti od pachatelů. (Lidovky.cz, 8. 10.) ■■

Pokud budeme počítat i Milтона Friedmana a Elieho Wiesela, tak osmnáctý maďarský držitel Nobelovy ceny se jmenuje László Krasznahorkai. Z ocenění však nemají radost všichni Maďaři. Ačkoli Krasznahorkaie je možné zařadit mezi liberální autory, ani vlastní pokrokaři ho na internetu nešetřili („zase ocenili bílého muže, letos asi žádná žena nic nenapsala“ a podobně). Nacionalističtí komentující zase psali, že „není ani Maďar, je vlastizrádce a liberální propagandista“. Nejvulgárněji mu ale nadávali antisionisté a levičáci, když zjistili, že v rozhovoru krátce po 7. říjnu 2023, po brutálním útoku Hamásu na Izrael, prohlásil, že jeho otec byl Žid, a dodal, že to sice neznamená, že je věřící Žid, ale stačí to k tomu, aby ho Arabové mučili a zabili. „Jsem zklamána, že maďarské Nobelovy ceny za literaturu dostali dva vyhlášení islamofobové a sionisti podporující genocidu,“ napsala například novinářka Anita Zsurzsánová, kterou nedávno vyhodili z liberálního webu Mércé (Měřítka). Aktivistka snící o vítězství globální marxistické revoluce označila Krasznahorkaie za mentálně deformovaného fašistu a nemocného rasistického zmetka. (Lidovky.cz, 13. 10.) ■■ Ještě dlouhá léta po válce platil kon-

senzus, že válka se tak tvrdě a nekompromisně vést musela. Dobytím Berlína, utnutím hlavy režimu, se předešlo prodloužení války o další měsíce, možná i roky: stále ještě bylo dost Němců ochotných bojovat. Po pádu Berlína už nikdo. Po letech už většině Němců došlo, že tahle porážka byla také osvobozením. Zda si to někdy uvědomí Palestinci, je otázka a člověk musí být nutně skeptický. Jejich neštěstím je, že za sebou cítí tu ohromnou podporu, která ale nebyla a není na jejich straně, ale nesnáší Izrael. A nenávidí ho právě proto, že je tak houževnatý, úspěšný a umí se bránit. To mu jen tak široká světová aliance komunistů, islamistů, antisemitů či jen (užitečných) idiotů a idiotek nikdy nezapomene. (EchoPrime.cz, 16. 10.) ■■ Židovský hřbitov v Dobrušce má zajištěnou netradiční péči. Místo vyučování dějepisu a přírodopisu se na něj čas od času vydávají školáci ze Základní školy Františka Kupky v Dobrušce. Nad jeho údržbou převzali patronát a při čištění napsů a odkrývání zapomenutých hrobů se dozvídají nejen informace o historii města, ale také o přírodě, která hřbitov obklopuje. „Snažíme se hřbitov dát do pořádku, aby to tady nebylo tak zarostlé. Snažíme se tomu prostě pomoci,“ říká sedmák Max. Projekt Patronáty vznikl v rámci Skautského institutu. Děti se v něm učí pečovat o památky, poznávají přírodu a učí se zodpovědnosti a úctě k historii. Do péče o kulturní památku

se zapojují zase na jaře. V zimě ale v rámci výuky vyrobí ptačí budky, které sem správci hřbitova umístí. (iROZHLAS.cz, 17. 10.) ■■ Pořadatelé Mezinárodního židovského filmového festivalu oznámili, že byli nuceni odložit akci ve švédském Malmö naplánovanou na přelom listopadu a prosince.

Kina nechtějí „z bezpečnostních důvodů“ izraelské filmy promítat. Festival přitom měl připomenout 250 let života Židů ve Švédsku. Buďme hrdí na to, že v Praze se v minulém týdnu pořádá už devátý ročník Festivalu izraelského filmu bez incidentů a v přátelské atmosféře. Není to samozřejmost. Stíny 30. let 20. století se do Evropy opět vrátily. Nechme si je zavléct i do naší země. (Katolické noviny.cz, 21. 10.) (jd)

ENCYKLOPEDICKÉ DIELO

Židia v Liptove od 18. storočia do konca druhej svetovej vojny

Kniha *Osudy Židov v Liptove* je pohľadom do života a fungovania židovských komunit v Liptove od ich vzniku v 18. storočí, počas existovania monarchie aj Československej republiky až po postupnú deštrukciu a faktický zánik všetkých liptovských židovských komunit v období Slovenského štátu. Časový rámec zaznamenáva udalosti prevažne z 19. a prvej polovice 20. storočia, presahujú až do súčasnosti.

HĽBKA A POCTIVOSŤ

Som si vedomý toho, že používanie superlatívov pôsobí neraz kontraproduktívne, ale recenzovaná kniha si superlatíva zasluhuje. Je výnimočná hĺbkou a poctivosťou spracovania, bohatstvom informácií, množstvom použitého a citovaného materiálu, ale aj kvalitne napísaným hlavným textom. Vzhľad textu vizuálne pripomína Talmud, hlavný text je tlačný na vnútorných stranách knihy, po vonkajších okrajoch strán sú stĺpce s doplnujúcimi údajmi, fotografiami, komentármi, pozemkovými plánmi, reprodukciami dokumentov. Dolná časť stránok je vyhradená pre bohatý poznámkový aparát, celkovo takmer tisíc poznámok pri rozsahu knihy cca 350 strán. Tlač je kvalitná, fotografie (ich počet odhadujem tiež na približne tisíc), plány, kópie listín, všetko je dobre čitateľné. Nechýba ani 20stranový menný register, kde sú v rámci možností mená doplnené základnými dátami (rok narodenia a úmrtia).

Obsah knihy koreluje s názvom, zameriava sa na osudy Židov v Liptove, delenie kapitol je prevažne regionálne. Najväčšia pozornosť je venovaná Liptovskému Mikulášu, nasledujú dve rozsahom o niečo menšie kapitoly venované Ružomberku a Liptovskému Hrádku a od strany 292 sa kniha venuje štrnástim menším liptovským lokalitám.

Pre lepšiu predstavu o obsahu uvediem členenie dominujúcej časti knihy venovanej Liptovskému Mikulášu. Opisuje: synagógu, miestne cintoríny, rabínov a predsedov náboženských obcí, židovské školstvo od počiatku 19. storočia, osudy Židov počas prvej svetovej vojny,

ako aj osudy správcov a učiteľov židovskej školy, miestnych lekárov, finančné inštitúcie v meste, priemysel s kapitolami venovanými lokálne dominantným druhom priemyslu. Jedna kapitola je venovaná medzivojnovému židovskému životu v Mikuláši, nasleduje popis arizácie v období Slovenského štátu a trizvy popis dramatických osudov židovských od-

Synagoga v Liptovskom Mikuláši, predvojnový stav. Foto archiv.

bojárrov, ktorí pôsobili v zahraničných jednotkách. Kuriozitou je kapitola Princzná z Liptovského Mikuláša venovaná nezvyčajnému príbehu nemanželskej dcéry vojvodu Alberta Schleswig-Holstein a nemanželskej dámy z vysokého šľachtického rodu. Dieťa spomenutých šľachtických rodičov vychovali v židovskej rodine Anny Schwalbovej a jej manžela, váženého správcu židovskej školy Rubína Schwalba, pričom dotyčné dieťa až do dospelosti žilo v Liptovskom Mikuláši pod menom svojich adoptívnych rodičov ako Valéria Schwalbová.

EPILÓG

Poslednou kapitolou, tak pri opise Liptovského Mikuláša, ako aj Ružomberku a Liptovského Hrádku, je epilóg. Snáď smiem dodať, že dnes na území Liptova nejestvuje žiadna organizovaná židovská komunita a o niekdajšej existencii zmienených štrnástich malých židovských komunit väčšina návštevníkov Liptova ani netuší.

K charakteristike recenzovanej knihy patrí, že sa jedná o encyklopedické dielo.

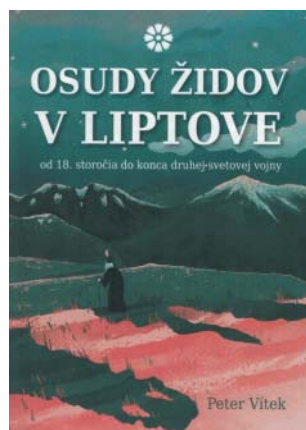
Bude cennou pomôckou pre historikov, ktorí sa zaujímajú o liptovský región, ale aj pre záujemcov z radov širšej verejnosti. Popri tom platí aj to, že kniha je čitateľsky príťažlivá, sú v nej popísané mnohé dramatické udalosti a osudy, všetky dobre podložené citáciou prameňov.

Jediný moment, keď som pri prezeraní knihy pocítil potrebu kritického odstupu od autorovho textu, bol popis príbehu rodiny Munkovcov (s. 243), ktorý (podľa môjho názoru) konvertovali na katolícku vieru z čisto konjunkturálnych dôvodov – snažili sa zachrániť si životy. Nepodarilo sa im to, celá štvorčlenná rodina Františka Munka bola počas holokaustu zavraždená. Kniha, opierajúc sa o tam citovanú literatúru, komentuje drámu Munkovej rodiny slovami, že rozhodnutie (Tomáša Munka) konvertovať na katolícku vieru „dokázal vstupom do jezuitského noviciátu“. (Téma sa venovala kritická recenzia knihy Ivana A. Petranského *Život pod hviezdou* publikovaná v *Rch* 2008/8, s. 14.)

TRIDSÄTROČNÝ VÝSKUM

Autorom recenzovanej knihy je PhDr. Peter Vitek narodený roku 1970 v Liptovskom Mikuláši. Vyštudoval učiteľský odbor slovenský jazyk – dejepis na Filozofickej fakulte UK. Od roku 1994 je zamestnaný v Okresnom archíve v Liptovskom Mikuláši a od roku 1999 je riaditeľom Štátneho okresného archívu. V roku 2001 získal doktorát z archívnictva a pomocných vied historických na FF UK v Bratislave. Na čele archívu v Liptovskom Mikuláši pracuje dodnes. Ako autor a spoluautor napísal viac ako 100 publikácií, štúdií odborných aj populárnych článkov. Recenzovaná publikácia je výsledkom skoro 30ročného výskumu vo všetkých dostupných prameňoch.

Jaro Franek

Peter Vitek: *Osudy Židov v Liptove od 18. storočia do konca druhej svetovej vojny*, vydalo Liptovské múzeum, Ružomberok 2025. 350 strán, cena: 30,00 EUR.

Walter Serner

TYGRICE

A JINÉ GAUNERSKÉ POVÍDKY

■ Dandy, spoluzakladatel hnutí dada, karlovarský rodák Walter Serner (narozený jako Walter Eduard Seligmann), jenž byl zavražděn za holokaustu (1889–1942), vypráví o Paříži 20. let a „fotografuje“ její špinavé i podivuhodné scény jazykem, který je někdy tak mnohomyšlný, až se stává čistou fantazií. Román *Tygrice*, vydaný v roce 1925 a v roce 1935 nacisty zařazený na seznam zakázaných knih, zůstává jedním z nejsilnějších textů dadaistické a avantgardní literatury 20. století.

Tygrice a jiné gaunerské povídky se odehrávají v prostředí kriminálních živlů, oscilují mezi erotickou prózou, gangsterskou kriminálkou, bláznivým románem 20. let a nespoutanou jazykovou hrou kovaného dadaisty.

Vydalo nakl. Academia roku 2025. Z němčiny přeložila Ingeborg Fialová-Fürstová, 184 stran, dop. cena 395 Kč (v e-shopu nakladatelství 316 Kč).

Larisa Bogoraz

SNY PAMĚTI

■ Kniha *Sny paměti* je koláží nedokončených vzpomínek a dalších textů Larisy Bogoraz, lingvistky, disidentky, účastnice protestu proti Sověty vedené invazi do Československa roku 1968. Texty zachycují její rodinné kořeny, 30. léta v Charkově viděná dětskýma očima i následné studentské roky. Jsou cenným svědectvím o sovětské každodennosti, formování disentu, osudech autorčiných spoluvězeňkyň i boji za propuštění politických vězňů. Kniha přibližuje osobnost, jejíž stěžejní role byla spíše v životě samém než v jeho uměleckém ztvárnění, svůj jazykový um často vkládala do textů jiných autorů a formulační schopnosti nejčastěji uplatnila v otevřených dopisech a veřejných prohlášeních. České vydání doplňují komentáře přibližující dobový kontext, sovětské realie a mnoho osobností sovětského disentu. Knihu doprovázejí fotografie z rodinného archivu i pražských návštěv Larisy Bogoraz.

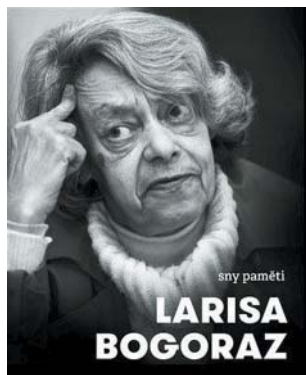
Vydal Ústav pro studium totalitních režimů v koedici s nakladatelstvím Torst. Z ruštiny přeložila Michaela Stoilova, 360 stran, dop. cena 444 Kč.

Philippe Collin

BARMAN Z HOTELU RITZ

■ Kniha o pozoruhodné osobnosti Franka Meiera (1884–1947), rakouského židovské-

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

ho emigranta, jenž se v New Yorku vyškolil ve vynikajícího barmana a v letech 1921–1947 pracoval v pařížském hotelu Ritz. Michal koktejly pařížské smetance, ale také německým pohlavárům, před nimiž dokázal utajit své zapojení do protinacistického odboje. Jeho příběh zaujal francouzského novináře Philippa Collina natolik, že prozkoumal tisíce historických pramenů a o Meierovi a o jeho osudu za okupace napsal román.

Vydalo nakl. Vyšehrad, Albatros Media. Z francouzštiny přeložil Petr Himmel, 368 stran, dop. cena 449 Kč (v e-shopu 359 Kč).

POCTA ZUZANĚ RŮŽIČKOVÉ

■ Dne **5. listopadu** od 19 hodin se v pražském Goethe institutu koná literárně-hudební večer k poctě cembalistky Zuzany Růžičkové (1927–2017), jež přežila holokaust a stala se jednou z nejlepších interpretek hudby J. S. Bacha. Její bývalá žačka Monika Knoblochová a německá herečka Johanna Krumstroh spojí přednes a hudbu. Ukázky z knihy *Lebensfluge* (německého překladu její monografie *Sto zázraků* od britské novinářky Wendy Holdenové) doprovodí skladby Johanna Sebastian Bacha a Domenica Scarlattioho pro cembalo.

DOKUMENT

O ARTU SPIEGELMANOVI

■ Centrum paměti a dialogu Bubny (Cpdb) uvádí v neděli **9. listopadu** od 20 hodin v pražském kině Přítomnost (Siwiewova 1, P 3) dokumentární film s názvem *Disaster Is My Muse*. Snímek přibližuje život a dílo Artta Spiegelmana – komiksového tvůrce, který se narodil v roce 1948 ve Stockholmu, vyrůstal v newyorském Queensu a způsobil revoluci ve světě komiksu zkoumáním temných a složitých témat. Spiegel-

manovo nejslavnější dílo *MAUS*, formované zkušenostmi a traumatem jeho rodičů, přeživších šoa, a inspirované neuctívou satirou časopisu *MAD*, je dojemným mezigeneračním vyprávěním o holokaustu, které redefinovalo celé médium – a jako vůbec první komiks získalo Pulitzerovu cenu. Film zachycuje Spiegelmanův odpor vůči nacismu, ukazuje širokou škálu jeho komiksové tvorby a představuje tak šíři jeho vlivu jako umělce a kulturního kritika. Vystupuje v něm řada dalších komiksových legend, mimo jiné Robert Crumb. Více na www.cpdb.cz.

Program vznikl ve spolupráci s kinem Přítomnost k připomínce tzv. listopadového pogromu známého jako křišťálová noc, který se odehrál v noci z 9. na 10. listopadu 1938.

IZRAELSKÁ FILHARMONIE

V PRAZE

■ Ve dnech **12 a 13. listopadu** od 19.30 zahraje v pražském Obecním domě Izraelská filharmonie a klavírní virtuos Jefim Bronfman. Členové ŽO mohou využít 10procentní slevy (senioři a studenti obvyklých slev).

GEBAUER A REJENT

V BESEDER GALLERY

■ Poslední uměleckou učitelko-studentskou dvojicí, již letos představuje galerie Beseder v Praze 9, jsou legendární sochař a pedagog Kurt Gebauer a jeho žák Marek Rejent. Vernisáž se koná **18. listopadu** od 19 hodin, výstava je přístupná do 17. prosince. Více na www.beseder-gallery.art.

KONCERT YAMMA ENSEMBLE

V JIČÍNĚ

■ Světznámá skupina Yamma Ensemble přijede se svým programem Yamma Teiman do Česka. Pětice hudebníků, tři ženy a dva muži, představí tradiční hudbu židovských žen z Jemenu. Koncert se koná v Jičíně ve Valdštejnské lodi v úterý **18. listopadu** v 19 hodin. Prodej vstupenek na webu www.valdstejnskalodzie.cz.

Srdečně zve pořadatel o. p. s. Baševi Jičín.

SHAI MAESTRO V PRAZE

■ **8. prosince** od 19 hodin vystoupí v Novoměstské radnici v Praze oblíbený izraelský jazzový klavírista Shai Maestro. Tentokrát představí své nové sólové album s názvem *Solo: Miniatures & Tales*, které podle něj ztělesňuje kontrast mezi improvizací a komponováním.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

Maiselova 18, P 1

Káva o půl čtvrté

■ Dne 4. 11. přijde na Kávu **Miroslav Hanuš**, divadelní herec a režisér, komik a showman, autor textů jevištních písní.

■ Dne 26. 11. přivítáme vzácného hosta, doc. MUDr. **Rastislava Maďara**, epidemiologa, odborníka na prevenci infekčních onemocnění, děkana Lékařské fakulty Ostravské univerzity.

Kavárna je otevřená od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

Kulturní program

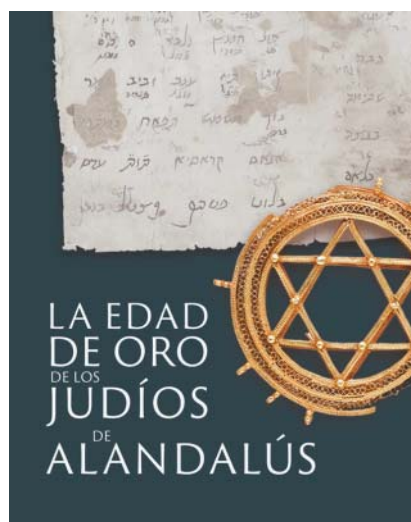
■ Po celý **listopad a prosinec** bude v Klausově synagoze U Starého hřbitova 3a, Praha 1, přístupná nová panelová výstava s názvem **Zlatý věk Židů v al-Andalusu**. Vznikla ve spolupráci ŽMP s Velvyslanectvím Španělska v ČR a pojednává o životě židovské komunity ve středověkém al-Andalusu v období jejího největšího rozkvětu. **9. 11.** od 13.00 se můžete zúčastnit komentované prohlídky této výstavy, již vás provede Martina Kutková z Ústavu translologie FF UK. Vstup na výstavu i prohlídku je volný.

■ **5. 11.** od 18.00 se v Maiselově synagoze (Maiselova 10, Praha 1) koná setkání s francouzským historikem **Olivierem Wieviorkou** u příležitosti 80. výročí konce druhé světové války. V době, kdy je Evropa opět konfrontována s válečnou agresí kvůli invazi na Ukrajinu, budete mít příležitost znovu se zamyslet nad lekci z globálního konfliktu, jehož ozvěny rezonují dodnes.

Akce se koná ve spolupráci s Francouzským institutem v Praze a bude simultánně tlumočena z francouzštiny do češtiny. Vstup volný.

■ **19. 11.** od 18.00 se v Maiselově synagoze uskuteční uvedení knihy publicisty a odborníka na Blízký východ **Zbyňka Petráčka** s názvem **Izrael: 1997–2025**. Jedná se o autorský výbor z komentářů, které Petráček od roku 1997 píše pro tento měsíčník. Vznikla tak napínavá a zároveň autentická průběžná zpráva o Zemi izraelské a jejich osudech i proměnách v posledních třech desetiletích. Uvedení knihy a následné debaty na téma, jak je, nebo není problematické objektivně referovat o Izraeli, se kromě autora zúčastní novináři **Jan Fingerland** a **Jiří Peňás**. Vstup volný. Kniha bude na místě k prodeji za výhodnou cenu. Srdečně zveme!

KULTURNÍ POŘADY

■ **24. 11.** od 18.00 se v Maiselově synagoze koná přednáška **Kde lišky dávají dobrou noc. Křesťanský nacionalismus a holokaust na Slovensku**. Historička **Hana Kubátová** představí svou knihu, která ukazuje, jak se formování slovenského národního státu během druhé světové války propojilo s kolektivní zradou a genocidou. Autorka ukazuje, že holokaust na Slovensku nebyl jen důsledkem německého diktátu, ale procesem, na němž se aktivně podíleli slovenské politické a církevní elity, lokální úředníci i běžní občané. Akce z cyklu ŽMP a EHRI-CZ Nové poznatky a prameny k dějinám holokaustu. Vstupné 60 Kč.

■ **27. 11.** od 18.00 (auditorium OVK, Maiselova 15, Praha 1, 3. patro): Výstava a přednáška **Židé v odboji 1939–1945**. Výstava, připravená Židovskou obcí v Praze ve spolupráci s Vojenským historickým ústavem Praha, představí příběhy židovských hrdinů druhého odboje. V jejím rámci se uskuteční přednáška **Martina Flosmana**, autora knihy *Padre a rebe*. Přednáška přiblíží osobnost židovského duchovního Hanuše Rezka (pův. jm. Rebenwurzela) a otevře téma působení vojenských duchovních v československém zahraničním odboji. Vstupné 60 Kč.

Výstavu lze navštívit od začátku listopadu v Oddělení pro vzdělávání a kulturu (Maiselova 15) každý všední den od 9 do 16 hod.

MALÝ MEHRIN

(Viedeňská 14, Brno)

■ **3. 11.** v 18.00: **Revizionistické hnutí na Moravě**. Brno není Praha, není ani

Vídeň, ale není ani Mukačevo. Je někde uprostřed. A tak se díky migraci na západ a osobnosti Oskara Rabinowicze stalo politickým centrem Nové sionistické organizace a jejich skautů zvaných Betar, radikálních židovských národovců známějších pod lidovým názvem revizionisté. Revizionistické hnutí, obecně považované za radikálně pravicové a fašistické, se na úsvitu druhé světové války zformovalo do ilegální organizace nabízející zejména mladým poslední naději na záchranu. Po vzniku Státu Izrael vedeného levicovými socialisty upadli revizionisté v nemilost a zapomnění. Na přednášce **Martina Šmoka** se o revizionistech na Moravě můžete dozvědět víc. Vstupné dobrovolné.

■ **10. 11.** v 18.00: **Jak se hledá minulost? Kde se uchovává svědectví o židovských obyvatelích, transportech a jejich osudu za války?** Přednáška nabídne přehled hlavních pramenů a databází k dějinám holokaustu v českých zemích a ukáže, jak historici skládají příběhy jednotlivců i komunit. Dozvíte se, kde hledat archivní dokumenty, fotografie, osobní svědectví, jak cenné jsou materiály z rodinných archivů. Historička Židovského muzea v Praze **Jana Špíchalová** se také podělí o zkušenosti z výzkumu pro přípravu výstav. Další přednáška z doprovodné nabídky k právě probíhající výstavě *Hlasy*.

Vstupné dobrovolné.

■ **19. 11.** v 17 hodin se koná komentovaná prohlídka stále sklepní výstavy v Malém Mehrinu na Vídeňské, tentokrát s naší lektorkou vzdělávacích programů pro školy **Evou Kopečkovou**. Vstupné dobrovolné.

Stále trvá výstava s názvem *Hlasy* – audiovizuální expozice dopisů z období holokaustu. Přijďte se seznámit s hlasy, které reprezentují pět moravských příběhů pomocí AI technologií. Výstupy jejího zpracování dobových zdrojů jsou doplněné o historický kontext všech příběhů a rozhovory s potomky autorů dopisů. Kromě audiovizuálních prvků budou vystaveny i originální dopisy a kresby. *Hlasy* nejsou jen historickým projektem, ale také mostem mezi minulostí a dneškem, pomáhajícím pochopit důsledky holokaustu pro současnou společnost. Autorkou výstavy je historička Táňa Klementová. Výstavu můžete navštívit v návštěvních hodinách Malého Mehrinu.

■ Více informací naleznete na www.maly-mehrin.cz.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ Začátek školního roku se na LŠ odehrával ve znamení stmelovacích akcí, kratších či delších soustředění. Účastníci se jich prvňáčci, ale také nové třídy šestáků a primánů. Adaptační pobyt absolvovali v komunitní zahradě ve Víněři i septimáni.

■ 14. listopadu se koná projektový Den nesvobody, kdy si připomeneme, co to znamenalo žít v totalitním státě.

■ 19. listopadu od 9 do 14.00 proběhne Den otevřeného vyučování, na který od 14.30 do 17.00 naváže Den otevřených dveří. Více na www.lauder.cz.

BENEFIČNÍ VEČER

Milí přátelé, jménem Společnosti přátel Židovského muzea v Praze bychom vás rádi pozvali na benefiční večer *Zpívej mi na cestu*, který se uskuteční **6. listopadu** od 18.00 v sále Židovské radnice v Praze. Večer, jimž provede Jan Kraus a vystoupí na něm přední umělci, je věnován vzniku nového pamětního místa na Starém židovském hřbitově, které uctí válečné zaměstnance Židovského muzea. Vstupenky zakoupíte na portálu Darujme (www.darujme.cz/projekt/1211590).

Pokud se nebudete moci zúčastnit, ale rádi byste vznik nového pamětního místa podpořili, můžete svůj dar zaslat na účet číslo 10426398/6200, variabilní symbol 399.

Tým Židovského muzea v Praze

DNY ŽIDOVSKÉ KULTURY OLOMOUC

■ Srdečně Vás zveme na 18. ročník festivalu Dny židovské kultury Olomouc, který se koná ve dnech **5.–15. listopadu**. Letošní ročník se pod titulem „Never Again!“ ohlíží za 80. výročí konce druhé světové války, zkoumá, jak se proměňuje způsob, jímž kultura reflektuje trauma šoa. Čekají vás debaty, autorická čtení, divadelní představení.

Součástí festivalu je i mezinárodní akademická konference Transformations of Shoah Trauma in Post-2000 Literatures. Program naleznete na festivalovém webu <https://muo.cz/central/dzko-2025/>.

TEPLICKÝ CIMES

■ Spolek Ulpan Teplice pořádá v **listopadu** pod záštitou Velvyslanectví Státu Izrael v ČR 14. ročník Dnů židovské kultury – Teplický cimes. Jako každý rok zahrnuje přednášky, filmové projekce, divadelní představení, koncerty a ukázky židovské kuchyně. Program naleznete na www.teplickycimes.cz.

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

NOVÉ SVETLO V KARLOVÝCH VARECH (3.–10. září 2025)

Už více než dvacet let se každé dva roky scházejí z celého světa převážně slovenští Židé (většina z nich jsou těsně poválečné ročníky) na setkání skupiny nazvané Nové světlo.

Tentokrát se sraz konal poprvé mimo Slovensko; přihlásilo se 144 zájemců. Nakonec nás bylo „jen“ 130 Čechoslováků, přesněji Slováků a Čechů ze Slovenska, Izraele, Česka, Švýcarska, Švédska, Rakouska, Německa, Kanady, USA a Velké Británie. Máme mnoho společného, aniž bychom to nějak definovali. Vzhledem k tomu, že většina se blíží osmdesátce (ale jsou mezi námi dokonce i válečné ročníky!), rovná se množství účastníků zázraku. Obzvláště velkou radost jsme všichni měli z kamarádů z Izraele, sešlo se jich v Karlových Varech 27. A radost jsme měli také z oněch členů, kterým se nechodí zrovna nejlépe, ale překonávají se, aby se mohli podělit o báječnou náladu.

Hotel byl pohádkový, mimo jiné jídlo; všichni doufáme, že se stal další zážrak a množství, které jsme zkonsumovali, se neprojeví na váze. Až na jediný den se konaly společné akce: výlety do Drážďan, na Loket, do sklárny Moser, vycházka po Karlových Varech s návštěvou muzea Jana Bechera, návštěva filmu *Vlny*. Někteří stihli návštěvu Císařských lázní, nebo dokonce výstup na rozhlednu Diana. Počasí nám přálo.

Večer se konaly pořady vážné i velmi vážné (například o židovské demografii mj. v Izraeli či o Muzeu holokaustu v Seredi), ale také veselé jako živá klezmerová hudba. Vzpomínali jsme na Minku Neustadt, která spolu s Ferem Alexanderem k našim bujarým tancům večer co večer hrávala.

Obrovské díky patří Silvii Neugröschel, která z největší části pobyt včetně programu dává dohromady – a není to úkol snadný! „Jako v ráji,“ psala jsem před dvaceti lety po společném pobytu Svetla v Tálech. Na tom pocitu se nic nezměnilo.

Věra Trnková

ZEMŘEL BEDŘICH KRATOCHVÍL (9. 6. 1949 – 9. 10. 2025)

MUDr. Bedřich Kratochvíl se narodil v roce 1949 v Praze. Jeho matka Sonja a babička Marta Platovská-Hamanová přežily válku v úkrytu – neuposlechly výzvu k deportaci do Terezína a skrývaly se.

Rodina Platovských byli původně vesničtí Židé, žili na schwarzenberském panství na Orlíku. Pradědeček Bedřicha Adolf Platovský byl šochetem tamní židovské komunity. Jeho nejstarší syn Leo se stal významným českým průmyslníkem.

Že čtrnáctičlenné rodiny se konce války dočkali jen čtyři, kromě Bedřichovy matky Sonji a babičky Marty ještě Věra Benda-Berliner a Milan Platovský, kteří přežili Osvětim. Bedřich studoval na Gymnáziu Nad Štolou a poté absolvoval s červenným diplomem 1. lékařskou fakultu UK.

První zkušenosti v nemocnici nabyl v roce 1968, kdy pracoval ve slavné Israelitisches Krankenhaus v německém Hamburku. Kariéru zahájil jako obvodní lékař v oblasti tzv. České Sibiře. V benešovské nemocnici se naučil základy gynekologie a porodnictví. Od roku 1974 působil na I. gynekologicko-porodnické klinice u Apolináře v Praze pod vedením profesorů Papeže, Skřivana a Srba; specializoval se na onkogynekologii pod vedením docenta Dvořáka. S profesorem Baue-rem byli u nás průkopníky laserové operativy v gynekologii. Spolupracoval též s prof. Abrahamem Katzirem z Telavivské univerzity.

Během své kariéry provedl tisíce chirurgických zákroků a na svět pomohl téměř deseti tisícům miminek. Pacientky na něj vzpomínají nejen jako na špičkového lékaře, ale i na laskavého člověka.

Život prožil v krásném manželství s MUDr. Monikou Kratochvílovou, jejíž rodina pocházela z Vídně. Měli spolu čtyři děti Michaelu, Alexandru, Bedřicha a Moniku, a devět vnoučat. Přestože nebyl praktikujícím Židem, byl loajálním členem pražské židovské obce. Láska k Izraeli a sounáležitost pro něj byly velmi důležité, v kruhu svých příbuzných z Izraele, Kalifornie, Chile, Mexika, Kanady a Velikonočních ostrovů se cítil šťasten.

Zemřel po těžké nemoci doma ve spánku dne 9. listopadu 2025. *Nechť je jeho duše vetkána do svazku živých.* *mr*

Foto rodinný archiv.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **novembri** slávia sviatok svojich narodenín: pani Eva Gašparcová, nar. 1.11. – 53 rokov, a pán Lorenzo Salomons, nar. 14.11. – 73 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **novembri** oslávia narodeniny: pani Mgr. Mariana Ascherová – 83 rokov; pani Ági Fränklová – 79 rokov; pani Zuzana Hesselová – 71 rokov; pani Anna Hilvertová – 82 rokov; pani Jana Kaiserová – 83 rokov; pani Agneša Križková – 88 rokov; pani Erika Orliková – 88 rokov; pani Anna Považanová – 78 rokov; pani Ing. Daniela Prekopová – 79 rokov; pán Boris Rintel – 72 rokov; pán Ing. Vojtech Schragge – 72 rokov; pán Peter Smékal – 88 rokov, a pani Oľga Urbaniková – 80 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **listopadu** oslaví narodeniny: pan Jan Pelišek, nar. 2.11. – 43 let; pan Martin Mayer, nar. 3.11. – 44 let; pan Pavel Fröhlich, nar. 6.11. – 62 let; pani Eva Zikmundová, nar. 7.11. – 68 let; pan Dan Kniebugl, nar. 8.11. – 30 let; pani Alexandra Strnadová, nar. 10.11. – 76 let; pan Eliáš Klaus, nar. 11.11. – 14 let; pani Karin Czernayová, nar. 16.11. – 62 let; pani Petra Bauerová-Dvořáková, nar. 18.11. – 44 let; pani Dita Längsten, nar. 21.11. – 46 let; pan Vladimír Láta, nar. 21.11. – 64 let, a pan Yoav Kidar, nar. 28.11. – 66 let. Oslavencům přejeme vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DEČÍN

V **listopadu** oslavují: paní Victoria Francisco, pan Petr Frejlich, paní Ing. Jitka Šimonová, pan Jan David Reitschläger, pan Jaromír Rux, paní Petra Mohylová a paní Lucie Schöna. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **listopadu** oslaví narodeniny pan Josef Fischer, nar. 16.11. – 77 let. Přejeme mu pevné zdraví a životní spokojenost. *Ad mea veesrim šana!*

ZPRÁVY Z OBCÍ

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **november** oslávia narodeniny: pán Andrej Landau – 79 rokov; pán Ing. Juraj Galko – 68 rokov; pán Tomáš Jakubovič – 74 rokov; pán Tomáš Mittelman – 79 rokov; pani JUDr. Viera Kanáriková – 70 rokov; pani MUDr. Katarína Mozešová – 77 rokov, a pán František Hubert – 80 rokov. Prajeme im veľa zdravia.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie

So smútkom oznamujeme, že 11. novembra vo veku 99 rokov zomrela pani Eva Skljarszka. Nech je jej duša zviazaná do zväzku večného života.

Zichrona livracha.

ŽO LIBEREC

V **listopadu** oslaví narodeniny pan Jan Hyk, nar. 12.11. – 68 let. Přejeme mu pevné zdraví a životní spokojenost.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **listopadu** oslaví narodeniny: pan Iurii Lekhtsier, nar. 23.11. – 41 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **listopadu** oslaví narodeniny naši členové: paní Tehila Bednářová – 43 let; pan Jindřich Lorenc – 72 let; paní Věra Uhlová – 72 let, a pan Libor Vojtěch – 36 let. Oslavencům přejeme hodně zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **listopadu** oslaví narodeniny: paní Jelena Erdšosová, nar. 1.11. – 76 let; pan Karel Frankl, nar. 15.11. – 79 let;

pan Frank Frištenský, nar. 18.11. – 77 let; pan Jindřich Grozner, nar. 7.11. – 78 let; paní Hana Horynová, nar. 3.11. – 79 let; paní Helga Hošková, nar. 10.11. – 96 let; paní Eva Chotovinová, nar. 22.11. – 92 let; paní Věra Chudáčková, nar. 11.11. – 92 let; paní Anna Kofferová, nar. 24.11. – 80 let; pan Milan Kosák, nar. 16.11. – 76 let; pan Josef Luňák, nar. 25.11. – 82 let; paní Helena Lyerová, nar. 1.11. – 87 let; paní Malvína Polevá, nar. 17.11. – 91 let; pan Jindřich Ročovský, nar. 12.11. – 95 let; paní Marie Šmoková, nar. 11.11. – 87 let; paní Tetyena Veligura, nar. 13.11. – 79 let; pan Tomáš Wichs, nar. 12.11. – 77 let, a paní Zuzana Wirthová, nar. 5.11. – 75 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Se smutkem oznamujeme, že na šabat 4. října zemřel ve věku 94 let pan Ivan Klíma. Rozloučili jsme se s ním 6. října v obřadní siní Nového židovského hřbitova v Praze. Nechť je jeho duše přijata do svazku věčného života!

Zichrono livracha.

V sobotu 18. října zemřela v Jeruzalémě ve věku 96 let paní Dita Krausová. Rodina a blízcí se s ní rozloučili 20. října na hřbitově v kibucu Givat Chajim. Nechť je její duše přijata do svazku věčného života!

Zichrona livracha.

Je naší velmi smutnou povinností oznámit, že na Mocej šabat 25. října 2025 zesnula paní PhDr. Lucie Friedlaenderová, Ph.D. ve věku 61 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 28. října v obřadní siní Nového židovského hřbitova v Praze. Nechť je její duše přijata do svazku věčného života!

Zichrona livracha.

ŽNO TRENČÍN

V **novembri** oslávia svoje narodeniny: pani Nora Guttmanová, nar. 1.11. – 95 rokov, a pani PhDr. Oľga Hodálová, nar. 10.11. – 79 rokov. Prajeme všetko najlepšie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **listopadu** oslaví narodeniny paní Lenka Čapková, nar. 4.11. – 47 let. *Ad mea veesrim šana!*

ÚTOK NA JOM KIPUR

Během svátku Jom kipur v anglickém Manchesteru byli u synagogy dva muži zabiti a tři zraněni poté, co do skupiny židovských věřících vjel útočník a následně začal bodat nožem. Pachatelem, jehož policie zastřelila, byl 35letý britský občan syrského původu jménem Džihád al-Šamí. Jednu z obětí v nepřehledné situaci nedopatřením zastřelili policisté.

Útok v nejposvátnější den židovského roku vyvolal v zemi vlnu zděšení, vláda nařídila posílit ochranu židovských objektů. Policie poté vyzvala propalestinské aktivisty, aby zrušili plánovanou demonstraci v Londýně, protože by to odvedlo pozornost policejních sil v době, kdy jsou potřeba k ochraně židovských komunit. Demonstrace se však konala podle plánu.

NOBELISTA KRASZNAHORKAI

Nobelovu cenu za literaturu za rok 2025 získal maďarský spisovatel a scenárista László Krasznahorkai „za své působivé a vizionářské dílo, které uprostřed apokalyptického teroru potvrzuje sílu umění“. Po Imrem Kertészovi je druhým maďarským nobelistou za literaturu. Narodil se roku 1954 ve městě Gyula na východě Maďarska. V rozhovorech uvádí, že má z otcovy strany židovské předky. Studoval právo, maďarský jazyk a literaturu na univerzitě a po několika letech práce jako redaktor se stal nezávislým spisovatelem. Jeho první román *Satanské tango* (1985, č. 2003), jenž je působivým zobrazením úpadku a beznaděje v jedné rozpadající se vesnici, ho okamžitě proslavil a dodnes je jeho nejznámějším dílem (později ho zfilmoval Béla Tarr). Během cest po světě pobýval mj. v Mongolsku, Číně a Japonsku; v New Yorku žil v bytě Allena Ginsberga a beatnický básník mu prý pomáhal s psaním. Jak říká, jeho nejoblíbenějším autorem je Franz Kafka.

Podle Walta Huntera z listu *The Atlantic* se Krasznahorkai nechte se snadno. „Hlavní téma maďarského romanopisce je však snadno pochopitelné a bohužel stále aktuální. Krasznahorkai píše o otupujících účincích politického útlaku, ale také o neochotě lidí je přijmout. Jeho dílo je stejně depresivní jako povzbuzující.“

ROBERT BADINTER V PANTHEONU

V říjnu byla do pařížského Pantheonu, v němž jsou pohřbeni nejvýznačnější francouzští myslitelé, umělci a vědci, uložena rakev Roberta Badintera, právníka, ministra spravedlnosti a předsedy Ústavního sou-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Marc Chagall: *Autoportrét s paletou*, 1917.
New York Jewish Museum

du, který zemřel v roce 2024 (viz *Rch* 3/2024). Mezi jeho odkaz patří zrušení trestu smrti, dekriminlizace homosexuality či podpora a odškodnění obětí. V Badinterově rakvi se nachází kopie jeho proslulého projevu proti trestu smrti a jeho soudní talár, zatímco samotné ostatky zůstaly pohřbené v hrobě v židovské sekci hřbitova v Bagneux u Paříže.

Pár hodin před tím, než prezident Macron odhalil památník na Badinterovu počest v Pantheonu, byl tento jeho hrob poničen vandaly. „Hanba těm, kteří se pokusili poskvírnit jeho památku. Dnes v noci vstoupí do Pantheonu, věčného domova svědomí a spravedlnosti. Republika je vždy silnější než nenávist,“ komentoval vandalský čin prezident.

NOVÁ IRSKÁ PREZIDENTKA

V říjnu byla s drtivým náskokem zvolena prezidentkou Irska Catherine Connol-

lyová, levicová protisystémová politička a kritička Evropské unie. Hned v prvním kole získala 63 procent hlasů především mladších voličů. (Druhá kandidátka, bývalá ministryně Heather Humphreysová, získala 29,5 procenta hlasů.)

Connollyová je známa svými protizraelskými výroky, několikrát označila Izrael za „teroristický stát“ a také řekla, že „historie nezačala 7. října“.

RENOVACE ŽIDOVSKÉHO MUZEA V NEW YORKU

Po roční renovaci otevřelo Židovské muzeum v New Yorku na Páté avenue veřejnosti dvě zrekonstruovaná patra. Mezi novinkami v expozicích naleznou návštěvníci např. novou instalaci *Identita, kultura a komunita: Příběhy ze sbírek Židovského muzea*, která představuje 200 předmětů ze stálé sbírky muzea, čtyři galerie pro dočasné výstavy a nové akvizice.

V nových galeriích se nachází například obraz Marca Chagalla *Autoportrét s paletou*, instalace 130 menor z celého světa od starověku po současnost či dopisy z roku 1790 mezi prvním americkým prezidentem Georgem Washingtonem a Mosesem Seixasem, prezidentem komunity při nejstarší synagoze ve Spojených státech Jeschuat Israel v Newportu na Rhode Islandu, dnes známé jako Touro Synagogue.

Seixas v dopise vyjádřil optimismus ohledně náboženské svobody, kterou Američané v nové zemi zažijí, a Washington mu odpověděl: „Kéž si děti Abrahama va rodu, které obývají tuto zemi, i nadále zaslouží dobrou vůli ostatních obyvatel a těší se z ní.“

(am)

רוש חודש ירחון חדש
ROS CHODES

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodes*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 31. 10. 2025.

Cena 50 Kč (2,20 €)